

European Commission
against Racism and Intolerance

ECRI
Commission européenne
contre le racisme et l'intolérance

COUNCIL OF EUROPE

CRI(2019)21
Version slovène
Slovenian version

POROČILO EVROPSKE KOMISIJE PROTI RASIZMU IN NESTRPNOSTI O SLOVENIJI

(peta faza spremljanja)

Sprejeto: 3. aprila 2019

Objavljeno: 5. junij 2019

ECRI Secretariat
Directorate General II - Democracy
Council of Europe
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: +33 (0) 390 21 46 62
E-mail: ecri@coe.int

www.coe.int/ecri

**POROČILO EVROPSKE KOMISIJE
PROTI RASIZMU IN NESTRPNOSTI
O SLOVENIJI
(peta faza spremljanja)**

Sprejeto: 3. aprila 2019

Objavljeno: 5. junij 2019

*Prosimo, upoštevajte, da je ta dokument prevod. V primeru
dvoma upoštevajte izvirni različici v angleščini in francoščini.*

VSEBINA

UVOD	5
POVZETEK	7
UGOTOVITVE IN PRIPOROČILA	9
I. SKUPNE TEME	9
1. ZAKONODAJA PROTI RASIZMU IN RASNI DISKRIMINACIJI.....	9
- KAZENSKO PRAVO	9
- CIVILNO IN UPRAVNO PRAVO	11
- ORGANI ZA ENAKOST	11
2. SOVRAŽNI GOVOR	13
- PODATKI	13
- SOVRAŽNI GOVOR V POLITIČNEM IN DRUGEM JAVNEM DISKURZU.....	14
- SOVRAŽNI GOVOR V KLASIČNIH MEDIJIH IN NA INTERNETU	14
- ODGOVOR ORGANOV OBLASTI	15
3. RASISTIČNO IN HOMOFOBNO/TRANSFOBNO NASILJE.....	17
- PODATKI/OBSEG TEŽAVE.....	17
- RASISTIČNO NASILJE	18
- HOMOFOBNO/TRANSFOBNO NASILJE	18
- ODGOVOR ORGANOV OBLASTI	18
4. POLITIKE VKLJUČEVANJA.....	19
- PODATKI	19
- STRUKTURE ZA VKLJUČEVANJE IN UKREPI	20
- BEGUNCI IN PROSILCI ZA AZIL	20
- PREOSTALE POMANJKLJIVOSTI IN IZZIVI INTEGRACIJE	21
- ROMI	23
- STATISTIKA IN DEJSTVA.....	23
- NEDAVNE SPREMEMBE	23
- DRUGE POMANJKLJIVOSTI	24
- MUSLIMANSKE SKUPNOSTI	25
II. TEMATIKE, KI ZADEVAJO SLOVENIJO	26
1 PRIPOROČILA IZ VMESNEGA SPREMLJANJA ZA ČETRTO FAZO	26
2. POLITIKA ZA BOJ PROTI DISKRIMINACIJI IN NESTRPNOSTI DO PRIPADNIKOV SKUPNOSTI LGBT	27
- PODATKI	27
- PRAVNA VPRAŠANJA.....	28
- TRANSSPOLNE OSEBE	29
- NEODVISNI ORGANI.....	30
- DOSTOP DO DOBRIN IN STORITEV, TRGA DELA TER ZDRAVSTVENE OSKRBE....	30
- IZOBRAŽEVANJE IN OZAVEŠČANJE	30
PRIPOROČILA IZ VMESNEGA SPREMLJANJA	31
SEZNAM PRIPOROČIL	33
VIRI IN LITERATURA	35

Uvod

Evropsko komisijo proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) je ustanovil Svet Evrope. To je neodvisen organ za spremljanje spoštovanja človekovih pravic, ki je specializiran za vprašanja, povezana z rasizmom in nestrpnostjo. Sestavljajo ga neodvisni in nepristranski člani, ki so imenovani na podlagi svoje moralne avtoritete in priznanega znanja in izkušenj pri obravnavanju rasizma, sovraštva do tujcev, antisemitizma in nestrpnosti.

ECRI v okviru svoje statutarne dejavnosti opravlja nadzor po državah, s katerim v vsaki od držav članic Sveta Evrope preverja stanje z vidika rasizma in nestrpnosti ter pripravi priporočila in predloge za rešitev ugotovljenih težav.

ECRI v okviru nadzora po državah vse države članice Sveta Evrope obravnava enakopravno. Delo poteka v 5-letnih krogih in na letni ravni zajema 9–10 držav. Poročila prvega kroga so bila zaključena ob koncu leta 1998, poročila drugega kroga ob koncu leta 2002, poročila tretjega kroga ob koncu leta 2007, poročila četrtega kroga pa na začetku leta 2014. Delo na petem krogu poročil se je začelo novembra 2012.

Delovne metode za pripravo poročil zajemajo analizo dokumentov, obisk v zadevni državi in nato zaupen dialog z nacionalnimi organi.

Poročila ECRI niso rezultat preiskav ali pričevanj. So analize, izdelane na podlagi velikega obsega informacij, zbranih iz širokega razpona virov. Študij dokumentov temelji na velikem številu nacionalnih in mednarodnih pisnih virov. Obiski na terenu nudijo priložnost za srečanje s stranmi (tako vladnimi kot nevladnimi), ki jih problematika neposredno zadeva, in so namenjeni pridobivanju podrobnih informacij. Postopek zaupnega dialoga z nacionalnimi organi slednjim omogoča, da po potrebi podajo komentarje na osnutek poročila, če želijo popraviti morebitne napačne podatke v poročilu. Po opravljenem dialogu imajo nacionalni organi možnost zahtevati, da se njihova stališča priložijo h končnemu poročilu ECRI.

Poročila petega kroga po posameznih državah so osredotočena na štiri teme, ki so skupne vsem državam: (1) zakonodajna vprašanja, (2) sovražni govor, (3) nasilje, (4) politike vključevanja. Poleg tega so obravnavane tudi številne tematike, ki so specifične za vsako od zadevnih držav. V zvezi s tem bo preverjeno izvajanje priporočil iz vmesnega spremljanja za četrto fazo, ki niso bila upoštevana oziroma so bila deloma upoštevana v četrti fazi spremljanja.

V okviru pete faze se za dve specifični priporočili, izbrani med priporočili iz poročila, znova zahteva prednostna izvedba. ECRI bo najpozneje v dveh letih po objavi tega poročila izvedla postopek vmesnega spremljanja razvoja v zvezi z obema priporočiloma.

To poročilo je ECRI pripravila na lastno odgovornost. Predstavlja stanje, kakršno je bilo na dan 5. decembra 2018; razen če ni izrecno navedeno drugače, razvoj dogodkov po tem datumu ni zajet v tej analizi niti ni upoštevan v podanih sklepih in predlogih.

POVZETEK

Od objave četrtega poročila ECRI o Sloveniji, 17. junija 2014, je bil dosežen napredek na številnih področjih.

Zakon o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD) zagotavlja ustrezno zaščito pred rasizmom in rasno diskriminacijo na vseh področjih vsakdanjega življenja in predvideva ustanovitev organa za enakost, tj. Zagovornika načela enakosti (v nadaljnjem besedilu „Zagovornik“), kar je skladno s standardi, priporočenimi s strani ECRI.

V ZVarD je sovražni govor sedaj podrobneje opredeljen. Na voljo je tudi javni sistem, ki omogoča anonimno prijavo nezakonitih spletnih vsebin in podatke o primerih sovražnega govora zbira od leta 2009.

Policija aktivno sodeluje pri preprečevanju rasne diskriminacije in rasističnega nasilja v Sloveniji, med drugim tudi z izvajanjem številnih dejavnosti v skupnosti.

Osrednje oblasti izvajajo vrsto pobud, ki so usmerjene v iskanje rešitev za odpravljanje številnih oblik diskriminacije, ki ima za posledico nezadostno vključevanje dela romskega prebivalstva.

V Ljubljani poteka gradnja prvega islamskega kulturnega centra in džamije v državi.

Z novim Zakonom o partnerski zvezi je registrirana istospolna partnerska skupnost postala primerljiva z zakonsko zvezo v skoraj vseh vidikih.

ECRI pozdravlja takšen pozitiven razvoj v Sloveniji. Kljub vsemu nekatera nerešena vprašanja vzbujajo skrb.

Sovražni govor je v Sloveniji redko predmet sodnega pregona zaradi razlage zakona s strani organov pregona, na podlagi katere zadeve skoraj nikoli ne izpolnjujejo pogojev za uveljavitev kazenske odgovornosti.

V ZVarD so prisotne nedoslednosti in nejasnosti, zlasti glede pristojnosti in pooblastil Zagovornika v razmerju do drugih institucij, kot so inšpekcije.

Podatki o primerih sovražnega govora, ki so jih zbrale različne institucije, niso kategorizirani na enoten način in so preveč razdrobljeni. Poleg tega imajo organi oblasti zaradi Zakona o varstvu osebnih podatkov močne zadržke glede zbiranja razčlenjenih podatkov o enakosti, ki zadevajo ranljive skupine.

Učinek pobud osrednjih oblasti za izboljšanje vključevanja Romov je v veliki meri odvisen od politične volje lokalnih oblasti, ki pogosto ne pokažejo pripravljenosti za sodelovanje.

V Sloveniji ni posebnega zakonskega predpisa, ki bi izrecno urejal spremembo imena in spola za transspolne osebe.

ECRI v tem poročilu organe oblasti poziva k ukrepanju na številnih področjih; v zvezi s tem podaja vrsto priporočil, vključno z naslednjimi.

Organi pregona ne bi smeli uporabljati pogojev za uveljavitev kazenske odgovornosti v primeru dejanj, ki spodbujajo sovraštvo in nasilje, če ti niso zakonsko določeni.

Zagotoviti je treba vse potrebne pogoje za učinkovito delovanje funkcije Zagovornika in ustrezno seznanjenost javnosti z njegovimi pristojnostmi.

Zbrati je treba razčlenjene podatke o enakosti za namen boja proti rasni diskriminaciji. Po potrebi morajo organi oblasti podati zakonodajno pojasnilo, s katerim se zagotovi, da se podatki v vseh primerih zbirajo ob upoštevanju načel zaupnosti.^{1*}

* ECRI bo najpozneje v dveh letih po objavi tega poročila opravila postopek vmesnega spremljanja razvoja v zvezi s priporočil iz tega odstavka.

Zakonodaja bi morala jasno določati pristojnost osrednjih oblasti, da sprejmejo nadomestne ukrepe, če in ko lokalne oblasti ne izvajajo zakonskih določil.

Sprememba imena in spola za transspolne osebe bi morala biti izrecno urejena z zakonom.

UGOTOVITVE IN PRIPOROČILA

I. Skupne teme

1. Zakonodaja proti rasizmu¹ in rasni diskriminaciji²

- Kazensko pravo

1. ECRI je že v prejšnjih poročilih o spremljanju proučila, ali je slovensko kazensko pravo skladno s Splošnopoličnim priporočilom št. 7 o nacionalni zakonodaji za boj proti rasizmu in rasni diskriminaciji. V tem razdelku bodo zato obravnavane pretežno preostale pomanjkljivosti in aktualni razvoj.
2. V 131. členu Kazenskega zakonika je predvidena denarna ali zaporna kazen za vsakogar, ki zaradi razlike v narodnosti, rasi, barvi, veroizpovedi, etnični pripadnosti, spolu, jeziku, političnem ali drugačnem prepričanju, spolni usmerjenosti, premoženjskem stanju, rojstvu, genetski dediščini, izobrazbi, družbenem položaju ali kakšni drugi okoliščini prikrajša koga za katero izmed človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, ki so priznane s strani mednarodne skupnosti ali določene z ustavo ali zakonom, ali mu takšno pravico ali svoboščino omeji ali na podlagi takšnega razlikovanja komu da kakšno posebno pravico ali ugodnost.
3. ECRI razume, da seznam „prepovedanih motivov“ iz 131. člena ni izčrpen in da termin „kakšna druga okoliščina“ implicitno vključuje tudi katero koli drugo osebno lastnost potencialnih žrtev rasne diskriminacije, ki ni izrecno navedena. Skladno z informacijami, ki so bile posredovane ECRI, pa ta določba ni bila nikoli uporabljena v praksi.
4. V 297. členu Kazenskega zakonika je vsebovana splošna prepoved o spodbujanju sovraštva, nasilja ali nestrpnosti, vključno z zanikanjem, zmanjševanjem pomena ali zagovarjanjem genocida, holokavsta, hudodelstva zoper človečnost in vojnega hudodelstva.³ S spremembo 297. člena, s katero je bil v nacionalno zakonodajo prenesen Okvirni sklep Sveta Evropske unije 2008/913/PNZ o boju proti rasizmu in ksenofobiji (v nadaljnjem besedilu „Okvirni sklep“), je bilo določeno, da so dejanja, opisana v tem členu, kazniva samo, ko 1) lahko ogrozijo javni red in mir ali 2) so storjena z uporabo grožnje, zmerjanja ali žalitev. Skladno z razlago člena, ki jo je v pravnem stališču podal kolegij kazenskega oddelka Vrhovnega državnega tožilstva,⁴ je spodbujanje sovraštva mogoče preganjati kot kaznivo dejanje samo v primeru, ko konkretno ogroža javni red in mir.
5. Številni pravni strokovnjaki, raziskovalci in nevladne organizacije ugotavljajo, da je zaradi zakonske določbe o motenju javnega reda in miru ter celo strožjih pogojev iz pravnega stališča kolegija Vrhovnega državnega tožilstva prišlo do pomembne vrzeli, ki vodi v nekaznovanost; primeri sovražnega govora v Sloveniji namreč skoraj nikoli niso preganjani, kar je razlog za nezadovoljstvo žrtev. Poleg tega je

¹ V skladu s Splošnopoličnim priporočilom ECRI št. 7 o nacionalni zakonodaji za boj proti rasizmu in rasni diskriminaciji se pojem „rasizem“ nanaša na prepričanje, da lastnosti, kot so „rasa“, barva kože, jezik, vera, narodnost ali narodnostno ali etnično poreklo, upravičujejo zaničevanje osebe ali skupine oseb ali upravičujejo prepričanje v superiornost osebe ali skupine oseb.

² Slovenija je ratificirala Protokol št. 12 h Konvenciji o zaščiti človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki je začel veljati 1. novembra 2010.

³ Besedilo člena določa, da se z zaporom do dveh let kaznuje „kdor javno spodbuja ali razpihuje sovraštvo, nasilje ali nestrpnost, ki temelji na narodnostni, rasni, verski ali etnični pripadnosti, spolu, barvi kože, poreklu, premoženjskem stanju, izobrazbi, družbenem položaju, političnem ali drugem prepričanju, invalidnosti, spolni usmerjenosti ali kateri koli drugi osebni okoliščini, in je dejanje storjeno na način, ki lahko ogrozi ali moti javni red in mir, ali z uporabo grožnje, zmerjanja ali žalitev“. Z istim členom je sedaj prepovedano tudi zanikanje, zmanjševanje pomena ali zagovarjanje genocida, holokavsta, hudodelstva zoper človečnost in vojnega hudodelstva.

⁴Pravno stališče z dne 27. februarja 2013 je dostopno na: www.spletno-oko.si/sites/default/files/sovrazni_govor_pravno_stalisce_-_vrhovno_tozilstvo_0.doc.

skrb vzbujajoče tudi, da domnevna žrtev nima na voljo učinkovitega pravnega sredstva, če tožilstvo zavrže kazensko ovadbo ali se odloči, da ne bo začelo kazenskega pregona.⁵ ECRI bi na tem mestu želela izpostaviti člen 43 evropske Direktive 2012/29/EU⁶, ki žrtvam kaznivega dejanja daje pravico do zahteve za preskus odločitve, da se pregon ne izvede, in s tem povezano dolžnost države, da takšen preskus omogoči in tudi zagotovi njegovo učinkovitost.

6. Kazenskopravne sankcije proti uporabi sovražnega govora v javnosti bi morale biti načeloma predvidene za primere, ko ne bi bil učinkovit noben drug, manj omejevalen ukrep, pri čemer mora biti spoštovana pravica do svobode izražanja in mnenja. ECRI kljub temu ugotavlja, da: razlaga iz pravnega stališča Vrhovnega državnega tožilstva ni povsem v skladu z besedilom 297. člena; je vzročni element „motenja javnega reda in miru“ iz člena 1(2) Okvirnega sklepa EU neobvezen;⁷ je skladno z 18.a odstavkom Splošnopoličnega priporočila št. 7 kazenska odgovornost pogojena samo z javnim spodbujanjem. Poleg tega je v skladu s Splošnopoličnim priporočilom št. 15 o boju proti sovražnemu govoru pogoj glede motenja javnega reda in miru lahko pomemben pri oceni tveganja za dejansko možnost ogrožanja, vendar pa ločena opredelitev tega pogoja, ki nato predstavlja ključni element kazenske odgovornosti, pomeni dodatno oviro pri doseganju obsodb.⁸
7. Za zagotavljanje skladnosti s Splošnopoličnim priporočilom ECRI št. 7 o nacionalni zakonodaji za boj proti rasizmu in rasni diskriminaciji in št. 15 o boju proti sovražnemu govoru ECRI slovenskim organom priporoča, da odpravijo pomanjkljivosti iz 4. do 6. odstavka v tem poročilu. Organi pregona ne bi smeli uvajati pogojev za uveljavitev kazenske odgovornosti v primeru dejanj, ki spodbujajo sovraštvo in nasilje, če ti niso zakonsko določeni.
8. Glede na specifične predloge iz Splošnopoličnega priporočila št. 7 je ECRI v četrtem poročilu o Sloveniji izpostavila dve dodatni pomanjkljivosti, ki zadevata določbe kazenskega prava. Prvič, v zakonodaji ni bilo določbe, s katero bi se rasistična motiviranost obravnavala kot oteževalna okoliščina za vsa dejanja, kot je priporočeno v 21. odstavku Splošnopoličnega priporočila št. 7. Drugič, v zakonodaji ni bilo določbe, s katero bi bilo prepovedano oblikovanje ali vodenje skupin, ki spodbujajo rasizem, kot je priporočeno v 18.g odstavku Splošnopoličnega priporočila št. 7.
9. V zvezi z navedbama iz zgornjega odstavka ECRI ugotavlja, da razen splošne določbe iz 3. odstavka 297. člena (vodenje skupine, ki izvaja nasilje nad osebami ali poškoduje tuje stvari) še vedno ni specifične določbe glede skupin, ki spodbujajo rasizem.
10. Kar zadeva rasno motiviranost kaznivega dejanja, so kazniva dejanja, motivirana s sovraštvom, ki niso zajeta v 297. členu Kazenskega zakonika (glej zgoraj), obravnavana v okviru posebnih členov Kazenskega zakonika.⁹ Poleg tega 20. člen Zakona o varstvu javnega reda in miru predvideva, da se dejanja, ki so prekrški po tem zakonu, obravnavana kot hujša oblika kršitev, če so zagrešena z namenom

⁵ Varuh človekovih pravic 2017: 120.

⁶ Evropska Direktiva 2012/29/EU o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>.

⁷ „Za namen odstavka 2 se države članice lahko odločijo kaznovati le dejanja, ki so bodisi izvršena na način, ki lahko moti javni red in mir, bodisi so to grožnje, zmerjanje ali žaljenje.“ Člen 1 Okvirnega sklepa Sveta Evropske unije 2008/913/PNZ o boju proti nekaterim oblikam in izrazom rasizma in ksenofobije s kazensko-pravnimi sredstvi.

⁸ Splošnopolično priporočilo ECRI št. 15 o boju proti sovražnemu govoru, 177. odstavek.

⁹ Umor (116. člen Kazenskega zakonika), grožnja (135. člen), nasilništvo (296. člen), lahka, huda in posebno huda telesna poškodba (122. do 124. člen).

javnega spodbujanja nestrpnosti.¹⁰ V 49. členu Kazenskega zakonika je vsebovana tudi splošna določba o odmeri kazni (olajševalne ali oteževalne okoliščine), ki pri določanju kazni omogoča upoštevanje diskriminatornega motiva.

11. V parlamentarnih razpravah je bilo izpostavljeno, da bi se moral element sovraštva pogosteje upoštevati pri odmerjanju kazni.¹¹ Ta ugotovitev je skladna s prepričanjem, ki ga je ECRI izrazila v 21. odstavku Splošnopolitičnega priporočila št. 7, in sicer da bi morala biti v kazenskem zakoniku rasna motiviranost opredeljena kot oteževalna okoliščina za vsa kazniva dejanja. Splošna določba o odmerjanju kazni (olajševalne in oteževalne okoliščine) ne zadošča za izpolnitev te zahteve, ker so dokazi o takšnem motivu lahko nezadostni že v fazi preiskovalnega postopka.
12. V nasprotju z odstavkom 18.b Splošnopolitičnega priporočila ECRI št. 7 v Kazenskem zakoniku javno žaljenje ali obrekovanje, ki je namerno usmerjeno proti posameznikom ali skupinam oseb na podlagi njihove rase, barve, jezika, vere, državljanstva, nacionalne pripadnosti ali etničnega porekla, tudi ni sankcionirano kot ločeno kaznivo dejanje.
13. Skladno s svojim Splošnopolitičnim priporočilom št. 7 o nacionalni zakonodaji za boj proti rasizmu in rasni diskriminaciji ECRI znova poudarja, naj slovenski organi sprejmejo določbo kazenskega prava, kjer bo rasistična motiviranost izrecno opredeljena kot oteževalna okoliščina za katero koli kaznivo dejanje. ECRI priporoča tudi zaostritev kazni za rasizem in rasno diskriminacijo z uvedbo določbe, s katero bi bilo izrecno prepovedano oblikovanje ali vodenje skupin, ki spodbujajo rasizem, in ločeno določbo, s katero bi bilo kot kaznivo dejanje opredeljeno žaljenje in obrekovanje, ki je namerno usmerjeno proti posameznikom ali skupinam oseb na podlagi njihove rase, barve, jezika, vere, državljanstva, nacionalne pripadnosti ali etničnega porekla.

- **Civilno in upravno pravo**

14. Kljub nekaterim neskladjem (glej 34. odstavek v nadaljevanju) sta novi Zakon o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD) iz leta 2016 in Zakon o delovnih razmerjih iz leta 2003 zagotovila ustrezno zaščito proti rasizmu in rasni diskriminaciji na vseh področjih vsakdanjega življenja z odprtim seznamom osebnih okoliščin, ki so podlaga za diskriminacijo. ZVarD velja za skladnega s specifičnimi priporočili iz 4. do 15. odstavka Splošnopolitičnega priporočila št. 7, poleg tega pa sta med prepovedanimi motivi za diskriminacijo vključena tudi spolna usmerjenost in spolna identiteta.
15. Za zdaj ni mogoče opaziti vidnega napredka glede upoštevanja predlogov ECRI iz Splošnopolitičnih priporočil št. 7 in 15, da se zakonsko določi obveznost prepovedi javnega financiranja organizacij, ki spodbujajo rasizem, vključno s političnimi strankami, in da se za najresnejše primere uzakoni možnost razpustitve takšnih organizacij.
16. ECRI priporoča, da organi oblasti zakonsko določijo obveznost prepovedi javnega financiranja organizacij, ki spodbujajo rasizem, vključno s političnimi strankami, in za najresnejše primere uzakonijo možnost razpustitve takšnih organizacij.

- **Organi za enakost¹²**

17. ZVarD iz leta 2016 predvideva ustanovitev Zagovornika načela enakosti (v nadaljnjem besedilu „Zagovornik“). ECRI v svojih sklepnih ugotovitvah iz leta

¹⁰6. člen (nasilno in drzno vedenje), 7. člen (nedostojno vedenje), 12. člen (poškodovanje uradnega napisa, oznake ali odločbe), 13. člen (pisanje po objektih) in 15. člen (uničevanje državnih simbolov).

¹¹ Skladno s pisnimi informacijami, ki so jih ECRI posredovali slovenski organi.

¹² Termin „državni specializirani organi“ je bil v revidirani različici Splošnopolitičnega priporočila št. 2, ki je bilo objavljeno 27. februarja 2018, spremenjen v „organe za enakost“.

2016¹³ šteje Zagovornika kot organ skladen s standardi iz Splošnopoličnih priporočil št. 7 in št. 2 o specializiranih organih za boj proti rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu in nestrpnosti na državni ravni.

18. Formalna zakonska vzpostavitev te institucije je zelo pozitivno dejstvo. Kljub vsemu pa se je novi Zagovornik ukvarjal skoraj izključno z zadevami, povezanimi z ustrezno višino proračunskih sredstev, kadrom, administrativno podporo in prostori, da bi zagotovil potrebne pogoje za neodvisno in učinkovito delovanje.¹⁴ To je povzročilo zaostanke pri obravnavi tako novih primerov kot zadev, prevzetih od prejšnje institucije. Poleg tega je v ZVarD treba odpraviti nedoslednosti in nejasnosti, zlasti v zvezi s podobnimi pristojnostmi in pooblastili drugih institucij, kot so inšpekcije (glej 34. odstavek v nadaljevanju).
19. Poleg tega je javnost slabo seznanjena z vlogo in pristojnostmi Zagovornika. Zaradi tega je treba okrepiti prizadevanja v tej smeri in povečati učinkovitost usposabljanja osebja, ki sodeluje pri izvajanju nove zakonodaje.
20. V boju proti rasizmu in diskriminaciji je pomembna tudi dejavnost Varuha človekovih pravic (v nadaljnjem besedilu „Varuh“).¹⁵ V letu 2017 je s spremembami Zakona o varuhu človekovih pravic delovanje tega organa postalo skladno z zahtevami, ki veljajo za status „A“ iz pariških načel Združenih narodov glede statusa nacionalnih institucij. Med drugim se pričakuje, da bo ustanovitev centra za človekove pravice okrepila možnosti Varuha za izvajanje raziskav in izobraževanj ter povečala vidnost te institucije. Varuh vsako leto prejme številne prijave, ki zadevajo diskriminacijo. V tem poročilu bodo ugotovitve Varuha in Zagovornika omenjene vsakič, ko je to primerno.
21. ECRI spodbuja vse organe oblasti, da ustrezno podprejo krepitev nacionalnega sistema varstva človekovih pravic, ki je bila dosežena z vzpostavitvijo Zagovornika in spremembami Zakona o varuhu človekovih pravic. Podpore Zagovorniku bi bilo treba zagotoviti s stalnim in primernim dvoletnim proračunom, nadaljnjo natančnejšo opredelitvijo in krepitvijo zakonskih pooblastil ter neprekinjenim sodelovanjem in medsebojno podporo med novoustanovljeno institucijo in Varuhom.
22. ECRI priporoča, da organi oblasti zagotovijo vse potrebne pogoje za učinkovito delovanje Zagovornika načela enakosti in poskrbijo za ustrezno seznanjanje javnosti o njegovih funkcijah v skladu s Splošnopoličnimi priporočili ECRI št. 2 o specializiranih organih za boj proti rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu in nestrpnosti na državni ravni. Brez vpliva na specifične pristojnosti in pooblastila obeh institucij je treba zagotoviti strogo usklajevanje funkcij Zagovornika in Varuha človekovih pravic, da bi preprečili prekrivanje, omogočili skupno ukrepanje in optimizirali učinkovito uporabo virov. Instituciji morata sprejeti enotno razlago protidiskriminacijske zakonodaje in koordinirano izvajati svoje pristojnosti in pooblastila na tem področju.

¹³ ECRI 2017, <https://rm.coe.int/ecri-conclusions-on-the-implementation-of-the-recommendations-in-respe/16808b78bb>.

¹⁴ Zagovornik načela enakosti 2018.

¹⁵ Skladno s 159. členom Ustave je varuh pristojen za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil.

2. Sovražni govor¹⁶

- Podatki

23. Policija, državno tožilstvo, neodvisne institucije in nevladne organizacije zbirajo statistične podatke o sovražnem govoru. V praksi večino podatkov o sovražnem govoru zberejo civilna družba in akademski krogi ob finančni podpori organov oblasti.
24. Projekt spletno-oko.si je javen sistem, ki omogoča anonimno prijavo primerov sovražnega govora in drugih nedovoljenih spletnih vsebin. V obdobju 2007–2017 je bilo v okviru projekta zabeleženih 16.685 prijav sovražnega govora, od katerih jih je bilo 541 posredovanih policiji za morebiten kazenski pregon.¹⁷ V zadnjih letih je večina primerov domnevnega sovražnega govora zadevala priseljence, zlasti pripadnike muslimanske veroizpovedi.
25. V obdobju 2015–2016 je Varuh poročal o porastu sovražnega govora, uperjenega proti beguncem/prosilcem za azil, ki je bil zaznan med migracijsko krizo. Leta 2017 je institucija obravnavala 68 prijav zaradi diskriminacije,¹⁸ od katerih jih je bila večina povezanih z Romi in etnično ali narodnostno pripadnostjo, sledile so prijave, ki so se nanašale na spolno usmerjenost (7). Število prijav iz te kategorije se je povečalo v letu 2015 zaradi referendumске kampanje o spremembah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih.¹⁹
26. V 16. členu ZVarD je določeno, da morajo Zagovornik in pristojne inšpekcije zbirati anonimizirane podatke o številu obravnavanih primerov diskriminacije po posameznih osebnih okoliščinah, po oblikah diskriminacije in po posameznih področjih iz 2. člena tega zakona (večinoma v zvezi z diskriminacijo pri zaposlovanju). V poročilu Zagovornika za leto 2017 je bilo med 79 pritožbami, naslovljenih na njegov urad, šest prijav zaradi pozivanja k diskriminaciji.
27. ECRI pozdravlja vsa prizadevanja za zbiranje podatkov in sprejete zakonske določbe (zlasti 16. člen ZVarD). Vseeno pa so podatki, ki so jih zbrale različne institucije, kategorizirani na različne načine in preveč razdrobljeni, da bi bilo na njihovi podlagi mogoče ustvariti celotno sliko o situaciji v državi.
28. ECRI organom oblasti priporoča, naj zagotovijo specifične in zanesljive podatke o kršitvah, povezanih s sovražnim govorom, in da so odločitve sodnih organov v takšnih primerih razpoložljive javnosti. Organi oblasti bi tudi morali poskrbeti za zbiranje razčlenjenih podatkov skladno s 16. členom Zakona o varstvu pred diskriminacijo za namen boja proti sovražnemu govoru in rasni diskriminaciji ter zagotoviti, da se takšno zbiranje v vseh primerih izvaja ob doslednem upoštevanju načela zaupnosti.

¹⁶ V skladu s Splošnopoličnim priporočilom ECRI št. 15 o boju proti sovražnemu govoru pojem „sovražni govor“ označuje kakršno koli obliko zagovarjanja, spodbujanja ali napeljevanja k zaničevanju, sovraštvu ali obrekovanju osebe ali skupine oseb kot tudi nadlegovanje, žaljenje, negativno stereotipiziranje, stigmatizacijo in grožnje na podlagi „rase“, barve kože, porekla, narodnosti ali etnične pripadnosti, starosti, invalidnosti, jezika, vere ali prepričanj, spola, spolne identitete, spolne usmerjenosti in drugih osebnih lastnosti ali statusa.

¹⁷ V letu 2017 ni bil uveden kazenski pregon v nobenem od 25 primerov, ki jih je policiji prijavila točka spletno-oko.si; leta 2016 je bil kazenski pregon uveden v dveh primerih od 23 prijavljenih.

¹⁸ Med 68 obravnavanimi prijavami jih je bilo 56 rešenih pozitivno. Varuh človekovih pravic: 2018, stran 91.

¹⁹ Varuh človekovih pravic v Republiki Sloveniji 2015, 2016 in 2017. Urad varuha človekovih pravic ne more neposredno obravnavati primerov, če kršitelj ni javna institucija, vendar pa pogosto izkoristi priložnost za javno obsodbo kršitev in najresnejše primere preda policiji in tožilstvu.

- **Sovražni govor v političnem in drugem javnem diskurzu**

29. Leta 2017 je Odbor ZN za človekove pravice izrazil zaskrbljenost zaradi rasistične in ksenofobne retorike politikov, usmerjene proti pripadnikom manjšinskih skupin, vključno z migranti in begunci.²⁰ Varuh tudi opozarja na pogosto nizko raven etike v javnem diskurzu in skrb vzbujajoče nizko število primerov iz sodne prakse na tem področju, ki je zelo omejena zaradi razlogov, navedenih v zgornjem podrazdelku „Kazensko pravo“.²¹ Tudi OVSE/ODIHR je izrazil skrb, da sta predvolilno kampanjo pred predčasnimi parlamentarnimi volitvami 3. junija 2018 zaznamovali negativna propaganda in nestrpna retorika nekaterih kandidatov.²² Kljub vsemu so bili zabeleženi tudi nekateri odzivi na izražanje sovraštva in uporabo sovražnega govora, ki sta bila usmerjena zlasti proti migrantom in prosilcem za azil. Leta 2017 se je Mestna občina Nova Gorica odzvala na deljenje nalepk z žaljivim sloganom proti beguncem v mestu in odredila takojšnjo odstranitev materiala.²³ Maja 2018 se je nekaj sto ljudi udeležilo mirnih demonstracij v Ljubljani proti vse bolj razširjenemu sovražnemu govoru med politično kampanjo.²⁴ Septembra 2018 je več kot 3000 oseb podpisalo peticijo proti imenovanju državnega sekretarja zaradi njegovih ksenofobnih zapisov na družbenih omrežjih, ki jih je objavil pred nastopom mandata.²⁵
30. Tudi predstavniki judovske skupnosti so prijavili primere predsodkov, ignorance in napačnih stereotipov o Judih, ki so se širili v družbi. Med prijavljenimi primeri pa ni bilo nasilja nad Judi ali očitne diskriminacije.²⁶ Poleg tega so bili v zadnjih letih Romi še naprej tarča žaljivega javnega diskurza, čeprav se je ta pojavljal v bolj prikritih oblikah kot v preteklosti.²⁷

- **Sovražni govor v klasičnih medijih in na internetu**

31. Odbor OZN za človekove pravice je izrazil skrb zaradi porasta sovražnega govora na internetu, ki se med drugim pojavlja na spletnih forumih, in je usmerjen zlasti proti migrantom, Romom, pripadnikom skupnosti LGBT in muslimanom. Odbor je izrazil obžalovanje zaradi nizkega deleža prijav in pravnih odzivov, ki zadevajo primere rasne diskriminacije, vključno s pregonom vpletenih v resne primere sovražnega govora, ki so privedli do spodbujanja sovražnosti ali nasilja.²⁸
32. Tako imenovana migracijska kriza je vzbudila islamofobne odzive nekaterih tiskanih in spletnih medijev, kot sta [Nova24tv](#) in [Demokracija](#).²⁹ Oglaševanje državnih podjetij v takšnih medijih je bilo predmet javne kritike, zato je predsednik vlade moral pozvati k opustitvi te prakse.³⁰ Poleg tega se na številnih straneh

²⁰Odbor OZN za človekove pravice 2016: § 7.

²¹ Varuh človekovih pravic 2016: 15.

²² OVSE-ODIHR 2018, <https://www.osce.org/odihr/elections/slovenija/394106?download=true>.

²³ Varuh človekovih pravic 2018: 81.

²⁴ OVSE-ODIHR 2018.

²⁵ <https://siol.net/novice/slovenija/sarec-in-lms-v-bran-crncecu-peticijo-proti-drzavnemu-sekretarju-podpisalo-ze-tri-tisoc-ljudi-477961>.

²⁶ Ministrstvo za zunanje zadeve ZDA 2017: 13.

²⁷ ACFC 2018: 2.

²⁸Odbor OZN za človekove pravice 2016: § 7.

²⁹ http://www.demokracija.si/images/demokracija_35_low_Page_01.jpg. (naslovnica tednika Demokracija, na kateri je naslov „Z migranti v Slovenijo prihaja kultura posilstev“) <http://nova24tv.si/slovenija/foto-rjuharce-v-istanbulu-ne-v-mariboru-tista-na-desni-bo-verjetno-zaprosila-za-borcevsko-pokojnino-ostali-dve-pa-sta-otroski-kirurginiji/>. (V tem članku med drugim piše, da so „štajersko prestolnico okupirale rjuharice“, spremlja pa ga fotografija žensk, ki nosijo hijab.)

³⁰ <https://siol.net/novice/slovenija/sarec-problematiziral-ogljase-drzavnih-podjetij-v-medijih-ki-spodbujajo-nestrpnost-483780>

Facebooka redno objavljajo najbolj skrajne oblike islamofobnega materiala.³¹ Na družabnih omrežjih ohranjajo pomembno število sledilcev, čeprav se je število prosilcev za azil in migrantov, ki prečkajo ozemlje Slovenije, drastično zmanjšalo. Ta islamofobna retorika na internetu je še posebej skrb vzbujajoča, saj islam omeji na stereotipne podobe, muslimani pa so na ta način razčlovečeni.³²

- **Odgovor organov oblasti**

33. ECRI se navezuje na 7. odstavek, v katerem priporoča ukrepanje glede pomembne vrzeli, ki vodi v nekaznovanost, saj primeri sovražnega govora v Sloveniji skoraj nikoli niso sodno preganjani. Od zadnjega poročila o Sloveniji je bilo sproženih le nekaj sodnih postopkov proti avtorjem sovražnih izjav, vendar le v primerih zelo očitnega sovražnega govora in izključno na podlagi ogrožanja javnega reda in miru. To je mogoče pojasniti tako z že omenjeno strogo razlago zakonodaje s področja sovražnega govora, ki jo je podal kolegij kazenskega oddelka Vrhovnega državnega tožilca, kot tudi z zelo široko razlago svobode govora in splošno nenaklonjenostjo zapuščini tako imenovanega „verbalnega delikta“ iz časa Jugoslavije.³³
34. V ZVarD je ena od oblik sovražnega govora natančneje opredeljena, in sicer gre za pozivanje k diskriminaciji, ki pomeni vsako spodbujanje drugih oseb k diskriminatornim dejanjem.³⁴ To je zgolj dispozitivna določba, ki ne vključuje kazni, predvidenih z Zakonom. Pristojnost Zagovornika na področju kršitev 10. člena ZVarD (pozivanje k diskriminaciji) bi bila učinkovito sredstvo za boj proti sovražnemu govoru. A za ta namen bi seznam prekrškov iz 45. člena ZVarD moral vključevati tudi pozivanje k diskriminaciji. Zagovornik je v zvezi s tem sam podal predlog, ki zadeva: večje pristojnosti Zagovornika pri vodenju postopkov v primeru manjših kršitev in določanju sankcij; natančno določitev razmerja med različnimi postopki za ugotavljanje diskriminacije; natančnejšo opredelitev administrativnih in inšpekcijskih postopkov.³⁵
35. Varuh je pogosto poudaril pomen samoregulacije kot načina za boj proti sovražnemu govoru. Skladno s priporočilom ECRI iz četrtega poročila (80. odstavek) je Varuh v svojem poročilu iz leta 2016 (str. 37) predlagal, da poslanci in drugi politiki sprejmejo etični kodeks. Na žalost to priporočilo še ni bilo upoštevano.
36. V okviru skupnega projekta civilne družbe in raziskovalne skupnosti „Z (od)govorom na sovražni govor – zagon neodvisnega povezovalnega telesa (ZaGovor)“ je bil leta 2015 ustanovljen Svet za odziv na sovražni govor (v nadaljnjem besedilu „Svet“), ki se je v primerih sovražnega govora na zahtevo pravne ali fizične osebe oziroma na predlog člana Sveta odzval z javnimi izjavami. Čeprav se je ta projekt sedaj že zaključil, je pripomogel k vzpostavitvi standardov javnega diskurza in začetku razprav o tej temi.³⁶ Že omenjena prijavna točka spletno-oko.si je del Centra za varnejši internet, ki ga koordinira Univerza v

³¹Med temi stranmi so: Radikalna Ljubljana, Stop islamizaciji Slovenije, Generacija identitete Slovenija, Slovenija zavaruj meje, Slovenska milica in Nočemo beguncev in migrantov v Sloveniji, Nočemo džamije v Ljubljani.

³² Zalta, A. 2016: 541.

³³ 133. člen Kazenskega zakonika SFRJ.

³⁴10. člen ZVarD.

³⁵ Izvajanje novih pristojnosti Zagovornika lahko omejuje dejstvo, da bodo odločitve tega organa, kadar ne bodo upoštewane, ostale pretežno deklarativne zaradi pomanjkanja pooblastil, s katerimi bi lahko zavezal inšpektorate k nadaljevanju preiskave.

³⁶ Varuh človekovih pravic 2016: 30.

Ljubljani v sodelovanju z drugimi partnerji,³⁷ financirajo pa ga Evropska komisija (agencija INEA) in Ministrstvo za javno upravo.

37. Na področju množičnih medijev in avdiovizualnih medijskih storitev zakonodaja prepoveduje spodbujanje diskriminacije in nestrpnosti ter ureja vlogo medijev pri boju proti sovražnim vsebinam. Spodbujanje sovraštva v množičnih medijih in avdiovizualnih medijskih storitvah spremljata Ministrstvo za kulturo in Agencija za komunikacijska omrežja in storitve (AKOS), ki je neodvisno telo. AKOS ima pooblastila za izvajanje inšpekcijskega nadzora in lahko prekliče ali umakne dovoljenje izdajateljem radijskih in televizijskih programov, poda kazensko ovadbo pristojnim organom, vendar ne more naložiti globe.³⁸ V praksi pa ta institucija ni nikoli obravnavala primerov sovražnega govora.
38. Tiskane medije nadzoruje Novinarsko častno razsodišče. To je samoregulativni organ, ki ga sestavljajo novinarji, uredniki in dva predstavnika javnosti. Prijavijo se lahko kršitve Kodeksa novinarjev Slovenije, v katerem je z 20. in 21. členom določeno izogibanje stereotipom ter prepovedano razlikovanje, žaljenje in spodbujanje k nasilju.³⁹ Tako zakonodaja s področja množičnih medijev kot etični kodeks urednikom nalagata odgovornost, da spremljajo komentarje na družbenih medijih, povezanih z novinarskimi vsebinami, in pravočasno odstranijo neprimerne objave. Ob valu prosilcev za azil so se številni glavni izdajatelji radijskih in televizijskih programov ter mediji odločili, da bodo omejili ali onemogočili možnost komentiranja.⁴⁰ Marca 2016⁴¹ je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o medijih (ZMed-C), s katerim so bila določena pravila objavljanja spletnih komentarjev in njihovega umika v primeru sovražnih vsebin. V primeru neizpolnjevanja določb ni zakonsko predpisanih glob.
39. ECRI pozdravlja uvedbo teh regulativnih in samoregulativnih mehanizmov za preprečevanje uporabe sovražnega govora v medijih in na internetu. ECRI pri tem opozarja, da so za učinkovitost sprejetih določb potrebna tudi prizadevanja za zagotavljanje njihovega upoštevanja, kot je na primer izvajanje ustreznega nadzora in uvedba sankcij v primeru kršitev.
40. ECRI priporoča, da organi oblasti spremenijo in dopolnijo Zakon o varstvu pred diskriminacijo in okrepijo odzive na sovražni govor, ki ne temeljijo na kazenskih ukrepih, temveč predvsem na izpodbijanju sovražnih izjav z nasprotnimi dejstvi. Poleg tega bi morali podpreti kodekse ravnanja izvoljenih teles in okrepiti pobude medijev za samoregulacijo. ECRI nadalje priporoča izvedbo ocene preteklih pobud za preprečevanje sovražnega govora z namenom nadgradnje trenutnih prizadevanj in razširitve dobrih praks, zlasti na področju medijev in šolstva.

³⁷Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Akademska in raziskovalna mreža Slovenije (Arnes), Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) in Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije (MISSS); Center za varnejši internet, <https://safe.si/center-za-varnejši-internet/o-centru>.

³⁸ ACFC 2018: 24.

³⁹ Med letoma 2011 in 2017 je bilo prejetih 18 prijav, povezanih s prepovedjo stereotipiziranja (20. člen), 11 prijav se je nanašalo na spodbujanje k nasilju, 5 pa na širjenje nestrpnosti (21. člen), glej ACFC 2018: 24.

⁴⁰ ACFC 2018: 18.

⁴¹ Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o medijih je bil za drugim odstavkom 9. člena Zakona o medijih (ZMed) dodan nov (tretji) odstavek.

3. Rasistično in homofobno/transfobno nasilje

- Podatki/obseg težave

41. OVSE-ODIHR je ugotovil, da Slovenija ne posreduje redno zanesljivih informacij in statistike o kaznivih dejanjih iz sovraštva.⁴² Policija uporablja generični obrazec za poročanje o kaznivih dejanjih, ki omogoča beleženje pravne kvalifikacije kaznivega dejanja, npr. 297. ali 131. člen Kazenskega zakonika. Računalniški sistem po drugi strani ne podpira vnosa posebnih šifer za kazniva dejanja, s katerimi bi bilo mogoče označiti kazniva dejanja iz sovraštva, ravno tako pa policisti nimajo na voljo navodil glede beleženja tovrstnih dejanj. Tajništvo Vrhovnega sodišča anonimizira sodbe sodišča in jih dnevno objavlja na spletni strani <http://www.sodnapraksa.si/>. Pred objavo je vsaka sodba obdelana, tako da je razvidno področje, na katerega se nanaša. Seznam primerov iz sodne prakse pa ne vključuje tudi prvostopenjskih sodb. To pomeni, da sodbe, zoper katere ni bila vložena pritožba, javnosti niso preprosto dostopne. Zbiranje informacij o pravnih sredstvih in njihovi učinkovitosti ostaja zato še vedno težavno. Podobno je težko najti tudi informacije glede sodne prakse, ki zadeva rasistično in homofobno/transfobno nasilje, ker sodišča ne zbirajo sistematično podatkov na tem področju.⁴³ ECRI je kljub temu imela omogočen dostop do podatkov o kršitvah 20. člena Zakona o varstvu javnega reda in miru (kršitev javnega reda in miru z namenom vzbujanja nestrpnosti) v obdobju 2013–2017.⁴⁴
42. Štirje odstotki anketirancev iz vseh ciljnih skupin in držav, ki so sodelovali v raziskavi EU-MIDIS II, so navedli, da so v obdobju petih let pred raziskavo doživeli nasilje, katerega motiv je bilo sovraštvo.⁴⁵ V istem obdobju sta 2 % novih priseljencev, ki sta prebivala v Sloveniji, doživela nasilje, motivirano s sovražstvom zaradi etničnega ali priseljskega porekla (ti anketiranci so omenjali vsaj enega ali več fizičnih napadov).
43. Kljub številnim pravnim oviram, povezanim z občutljivimi podatki, so organi oblasti za ECRI dejali, da bi bilo mogoče zabeležiti motiv kaznivega dejanja, ne da bi to vodilo v identifikacijo žrtve. Tudi če bo zagotavljanje anonimnosti tovrstnih podatkov zahtevalo dodatno delo, ECRI meni, da bo to potrebno za ustrezno spremljanje učinkovitosti dela policije in sodstva na tem področju. Za ta namen se organi oblasti lahko oprejo na trden okvir standardov in dobrih praks, vključno z ustreznimi Splošnopoličnimi priporočili ECRI⁴⁶ in zakonodajo EU,⁴⁷ poleg tega pa so na voljo tudi praktične smernice.⁴⁸
44. ECRI priporoča, da organi oblasti zagotovijo beleženje motivov kaznivih dejanj, ki zadevajo rasistično in homofobno/transfobno nasilje. V ta namen bi bilo treba vzpostaviti sistem za zbiranje podatkov in pripraviti javne statistike, s čimer bi zagotovili celovit in dosleden pregled nad primeri rasističnega in homofobnega/transfobnega nasilja, prijavljenih policiji, ter spremljanje njihove obravnave v okviru sodnega sistema.

⁴² „Kazniva dejanja iz sovraštva so kazniva dejanja, katerih motiv je predsodek“, Sklep št. 9/09 Ministrskega sveta OVSE o boju proti kaznivim dejanjem iz sovraštva.

⁴³ Sklep št. 9/09 Ministrskega sveta OVSE.

⁴⁴ Podatki o številu kršitev: 55 v letu 2013, 44 v letu 2014, 43 v letu 2015, 43 v letu 2016 in 41 v letu 2017. Dodatne informacije je posredovala Republika Slovenija na prošnjo ECRI v okviru priprav na kontaktni obisk.

⁴⁵ EU FRA 2016.

⁴⁶ Glej Splošnopolična priporočila ECRI št. 4, št. 9 in št. 11.

⁴⁷ Glej Direktivo 2012/29/EU in Sklepe Sveta 2013/PNZ z dne 6. decembra 2013.

⁴⁸ OVSE-ODIHR 2014, EU FRA 2018.

- **Rasistično nasilje**

45. Iz najnovejših razpoložljivih podatkov (2016) organizacij civilne družbe in UNHCR, ki so bili posredovani OVSE-ODIHR, izhaja, da je bilo prijavljenih 11 incidentov, od tega osem napadov na lastnino in trije nasilni napadi na ljudi. Tarča so bili pretežno prosilci za azil ali osebe in lastnina institucij, ki prosilcem nudijo pomoč.⁴⁹
46. Prav tako je bilo poročano, da je bilo v Ljubljani večkrat vandalizirano gradbišče prvega islamskega kulturnega centra in džamije v državi. Vlada, nevladne organizacije in verske skupnosti so podale izjave, v katerih so obsodile skrunitev in pozvale k večji strpnosti in spoštovanju raznolikosti. Neznani vandali so oskrunili tudi stolnico sv. Nikolaja v Ljubljani.⁵⁰

- **Homofobno/transfobno nasilje**

47. Po podatkih nevladne organizacije, ki se osredotoča na pravice skupnosti LGBTI, je 49 % pripadnikov skupnosti LGBTI vsaj enkrat doživelo nasilje ali diskriminacijo na podlagi svoje spolne usmerjenosti; od teh jih je približno 44 % doživelo nasilje ali ustrahovanje v šoli.⁵¹ Iz uradne statistike in podatkov, ki so jih zbrale nevladne organizacije, ne izhaja točno število primerov homofobnega/transfobnega nasilja. Po navedbah nevladnih organizacij LGBTI velika večina žrtev takšnih primerov ne prijavi.

- **Odgovor organov oblasti**

48. Policija aktivno sodeluje pri preprečevanju rasne diskriminacije in rasističnega nasilja v Sloveniji. Policijska akademija od leta 2009 izvaja program „Zavedanje stereotipov, obvladovanje predsodkov ter preprečevanje diskriminacije v multikulturni skupnosti“, katerega cilj je zagotoviti prepoznavanje in razumevanje različnih oblik diskriminacije s strani policije. Od leta 2013 je to usposabljanje, ki je namenjeno tudi določenim skupinam javnih uslužbencev, sestavni del letnega načrta Policije in je zdaj vključeno v Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021.⁵² Policija poleg tega izvaja tudi številne dejavnosti v skupnosti, ki so med drugim namenjene preprečevanju in spremljanju rasističnega nasilja z večjo prisotnostjo in prepoznavnostjo policistov v lokalni skupnosti.⁵³
49. V Sloveniji domnevne žrtve redko uporabijo razpoložljiva pravna sredstva. Kot je bilo omenjeno v prejšnjih odstavkih, je to deloma posledica zelo omejenega izvajanja zakona proti rasnemu nasilju, kar je vzrok za veliko nezadovoljstvo žrtev. ECRI se v zvezi s tem sklicuje na svoje priporočilo iz 44. odstavka, saj je natančno evidentiranje in zbiranje podrobnih podatkov o incidentih na vseh stopnjah kazenskega postopka nujno tako za učinkovito izvajanje zakonodaje, skladno s katero se kaznuje rasistično nasilje, kot za obveščanje političnih organov z namenom odpravljanja pomanjkljivosti pri njenem izvajanju.

⁴⁹ OVSE-ODIHR 2016, <http://hatecrime.osce.org/slovenia?year=2016>.

⁵⁰ Ministrstvo za zunanje zadeve ZDA 2016b: 1.

⁵¹ Ministrstvo za zunanje zadeve ZDA: 2016a: 17

⁵² 3.3.7.1.3.1 Podcilj: ozaveščanje policistov in drugih delavcev Policije za delo v romski skupnosti, Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021: 59.

⁵³ Generalna policijska uprava – Strategija policijskega dela v skupnosti iz leta 2013 in Resolucija o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025. Policijska akademija je leta 2016 organizirala posvet „Obvladovanje predsodkov in kulturne raznolikosti pri delu z migranti“. Namen posveta je bil združiti znanje in izkušnje glede strpnega ravnanja in spoštovanja posebnih okoliščin, ki izhajajo iz razlik v narodnosti, veri, kulturi in jeziku migrantov.

4. Politike vključevanja

- Podatki

50. V Sloveniji živita približno dva milijona prebivalcev.⁵⁴ Leta 2016 je bila praksa neobveznega zbiranja podatkov o narodni pripadnosti ob prijavi prebivališča dokončno odpravljena.⁵⁵ Zadnji podatki o narodnosti temeljijo na popisu prebivalstva iz leta 2002, skladno s katerim sta ustavno priznani narodni manjšini (tj. avtohtoni Madžari in Italijani) predstavljali okoli 0,3 % oziroma 0,1 % vsega prebivalstva.⁵⁶ Romi, ki jim je z Ustavo dodeljen poseben status,⁵⁷ so predstavljali približno 0,2 % prebivalstva.⁵⁸ Tri največje narodne manjšine glede na popis so Srbi (2 %), Hrvati (1,8 %) in Bošnjaki (1,1 %). Med vsemi prebivalci se jih je 57,8 % opredelilo za pripadnike rimskokatoliške vere, 10,1 % se jih je izreklo za ateiste, 2,4 % za muslimane, 2,3 % je navedlo pripadnost pravoslavni veri, 0,9 % je bilo protestantov, 26,5 %⁵⁹ pa ni izreklo pripadnosti nobeni religiji ali sistemu prepričanj.
51. Število priseljencev v Slovenijo se od leta 1995 vztrajno povečuje, od vstopa Slovenije v EU leta 2004 pa je ta rast še izrazitejša. Število tujih državljanov je od konca leta 2015 do decembra 2016 naraslo z 91.400 na 107.800, kar predstavlja približno 5 % vsega prebivalstva.⁶⁰ Večina priseljencev prihaja iz držav nekdanje Jugoslavije.⁶¹ Med septembrom 2015 in marcem 2016 je državo prečkalo skoraj 500.000 nezakonitih migrantov, od katerih jih je le majhen delež zaprosil za mednarodno zaščito v Sloveniji in jo tudi dobil.⁶² Oktobra 2018 je bilo registriranih 2555 prosilcev za azil, od katerih jih je 99 medtem že pridobilo mednarodno zaščito.⁶³ Osebe, ki so v preteklih treh letih pridobile status begunca ali subsidiarno zaščito, so bili večinoma Sirci, Iračani, Iranci, Afganistanci, Eritrejci in Somalijci.⁶⁴
52. ECRI je v svojem četrtem poročilu (§ 184) priporočila, naj organi oblasti zberejo razčlenjene podatke o enakosti za namen boja proti rasni diskriminaciji. Kakor je že bilo omenjeno, pa imajo organi oblasti zaradi Zakona o varstvu osebnih podatkov močne zadržke glede zbiranja takšnih razčlenjenih podatkov. V okviru nekaterih raziskovalnih projektov nevladnih organizacij in akademskih krogov, ki so bili financirani iz javnih sredstev, so bili kljub temu zbrani nekateri podrobni podatki o ranljivih skupinah, čeprav so bili ti anonimizirani. To kaže, da je varovanje osebnih podatkov pri zbiranju razčlenjenih podatkov mogoče izvajati na način, ki ga uporabljajo organi oblasti pri popisih ali v okviru drugih metod, s katerimi pridobijo podatke o spolu, starosti in drugih značilnostih. Ta prakso omogoča tudi 16. člen ZVarD, ki predvideva zbiranje „anonimiziranih“ podatkov o številu

⁵⁴ Statistični urad Republike Slovenije, demografski podatki:

https://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp.

⁵⁵ Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002:

https://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Popis2002/04_Slovenija/03_Prebivalstvo/02_05W16_Demografske_znacilnosti/02_05W16_Demografske_znacilnosti.asp.

⁵⁶ Stran rtslo.si, 2010, 18. december: <https://www.stat.si/popis2002/si/default.htm>.

⁵⁷ 65. člen.

⁵⁸ Ustava Republike Slovenije 2013; Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti, Manjšine ter Statistični in osnovni podatki o romski skupnosti: <http://www.un.gov.si/si/manjsine/>; http://www.un.gov.si/si/manjsine/romska_skupnost/statisticni_in_osnovni_podatki/.

⁵⁹ Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.

⁶⁰ Vsak osmi prebivalec Slovenije priseljenc: <http://www.rtslo.si/slovenija/vsak-osmi-prebivalec-slovenije-priseljenec/246585>; Statistični urad Republike Slovenije, Selitveno gibanje prebivalstva: https://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05I2006S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivals_tvo/25_selitveno_gibanje/10_05I20_selitveno_gibanje/&lang=2.

⁶¹ Statistični urad Republike Slovenije, demografski podatki: https://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp.

⁶² OECD 2017: 230–231.

⁶³ Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, http://www.mnz.gov.si/mnz_za_vas/tujci_v_sloveniji/statistika/.

⁶⁴ Svet Evrope, komisar za človekove pravice 2017: 9.

obravnanih primerov diskriminacije po posameznih osebnih okoliščinah in po oblikah diskriminacije. ECRI in druge mednarodne organizacije⁶⁵ menijo, da pomanjkanje zanesljivih in posodobljenih podatkov o enakosti ovira boj proti diskriminaciji ter otežuje učinkovito oblikovanje politik in izvajanje pozitivnih ukrepov za vključevanje ranljivih skupin v družbo.⁶⁶

53. ECRI znova priporoča, naj organi oblasti zberejo razčlenjene podatke o enakosti za namene boja proti rasni diskriminaciji. Po potrebi morajo organi oblasti podati zakonodajno pojasnilo, s katerim se zagotovi, da se podatki v vseh primerih zbirajo ob upoštevanju standardov o varstvu podatkov, vključno z načeli zaupnosti, informiranega soglasja in prostovoljne samoidentifikacije.

- **Strukture za vključevanje in ukrepi**

54. Svet za vključevanje tujcev in Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov sta vladna organa, dejavna na področju vključevanja tujih državljanov. Svet za vključevanje tujcev je posvetovalni organ, ki zaseda dvakrat na leto in podaja predloge glede programov za vključevanje migrantov, poleg tega pa spremlja tudi njihovo izvajanje.⁶⁷ Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov je nov vladni urad, ki je od Ministrstva za notranje zadeve marca 2017 prevzel nekatere zadolžitve glede oskrbe in vključevanja priseljencev. Pooblastila urada vključujejo upravljanje objektov za nastanitev in oskrbo ter druge vidike vključevanja migrantov v slovensko družbo.⁶⁸ Od leta 2013 nevladna organizacija Odnos izvaja dejavnosti za vključevanje oseb z mednarodno zaščito. Podoben program za begunce, ki so bili premeščeni iz Italije in Grčije, izvaja nevladna organizacija Slovenska filantropija.⁶⁹ Drugi migranti („državljeni tretjih držav“) so vključeni v program „Začetna integracija priseljencev“ (ZIP), ki obsega učenje osnov slovenščine ter spoznavanje slovenske kulture, zgodovine in ustave. V letih 2016 in 2017 je Inštitut ČKZ v Socialnem centru Rog v Ljubljani izvajal projekt *Urbano onkraj meja*, ki je bil namenjen povečevanju prepoznavnosti kulture migrantov, prosilcev za azil in beguncev.⁷⁰ Ministrstvo za notranje zadeve je financiralo tudi nekatere druge programe vključevanja, katerih cilj je bil med drugim spodbujanje medkulturnega dialoga.

- **Begunci in prosilci za azil**

55. Zakon o mednarodni zaščiti, ki je bil sprejet aprila 2016, določa pogoje za dodelitev mednarodne zaščite v Sloveniji v skladu s standardi EU. Osebe, ki jim je priznana mednarodna zaščita, skladno z 90. členom Zakona uživajo enake pravice kot državljani Republike Slovenije, kar vključuje pravico do denarnega nadomestila za zasebno nastanitev, zdravstvenega varstva, socialnega varstva, izobraževanja ter zaposlitve in dela.

⁶⁵ Posebni poročevalec OZN za vprašanja manjšin 2018.

⁶⁶ Glej tudi ACFC 2018: 10.

⁶⁷ Svet, ki je bil ustanovljen leta 2012, združuje predstavnike več ministrstev, ki sodelujejo pri procesu vključevanja tujcev, Slovenski andragoški inštitut, nevladne organizacije, občine in predstavnike migrantov iz različnih regij.

⁶⁸ [Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov](http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2017-38-en) je organ, pristojen za varovanje pravic oseb, ki so pridobile mednarodno zaščito, in izvajanje ukrepov za njihovo vključevanje, http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2017-38-en.

⁶⁹ [Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov](http://www.urad.gov.si).

⁷⁰ <https://urbanoonkrajmeja.wordpress.com/2016/09/09/operacija-urbano-onkraj-meja/>

56. Organi oblasti so poročali, da razmeroma nizko število beguncev v državi omogoča izvajanje triletnega integracijskega načrta za vsako osebo, ki pridobi mednarodno zaščito.⁷¹ Leta 2016 je bilo v triletni integracijski program vključenih 242 oseb z mednarodno zaščito.⁷² Na področju nastanitve imajo osebe z mednarodno zaščito pravico do bivanja v integracijskih hišah (v Mariboru, Ljubljani in Velenju) ali drugih nastanitvenih objektih, kjer lahko ostanejo do enega leta, to obdobje pa se lahko iz posebnih razlogov podaljša za nadaljnjih šest mesecev. Mladoletniki brez spremstva, ki jim je priznana mednarodna zaščita, bivajo pri rejniških družinah ali pa so nastanjeni v kriznih centrih za mlade oziroma v dijaških domovih v Postojni in Novi Gorici.⁷³ Osebe, ki jim je priznana mednarodna zaščita, so upravičene do brezplačnega tečaja slovenščine, ki obsega 300 ur,⁷⁴ in brezplačnega prvega opravljanja izpita iz slovenskega jezika.⁷⁵
57. Vključevanje otrok prosilcev za azil in beguncev v izobraževalni sistem je del ločenega programa in kljub začetnim kritikam ni opaziti težav pri njegovem izvajanju. Ti otroci so upravičeni do programov, kjer spoznajo osnove slovenskega jezika, temu pa sledi vpis v redne razrede, kjer jim je nudena dodatna pomoč. Za učitelje je organizirano usposabljanje za vključevanje otrok migrantov.⁷⁶
- **Preostale pomanjkljivosti in izzivi integracije**
58. Kljub zgoraj navedenim ukrepom ostaja nekaj nerešenih težav. Glede na Kazalnik politike vključevanja migrantov (MIPEX) 2015 je v Sloveniji vključevanje migrantov „delno ugodno“, saj je bila dosežena skupna ocena 44 %.⁷⁷ Država se je morala spopasti z novimi izzivi, povezanimi z vključevanjem oseb, ki so se priselile v zadnjem obdobju, pri čemer so bile v ospredju predvsem jezikovne in kulturne razlike. To je povzročilo sovražen odnos nekaterih segmentov prebivalstva, ki je bil usmerjen zlasti proti beguncem in osebam s subsidiarno zaščito. Glede na študijo MIPEX se je javno mnenje o migrantih v Sloveniji v zadnjem času izboljšalo. Kljub vsemu pa le 61 % vprašanih meni, da je Slovenija država, kjer so migranti dobrodošli.⁷⁸ Družba je pokazala odpor do ukrepov vključevanja, še posebej odklonilen odziv je vzbudila prisotnost begunskih otrok v šolah.⁷⁹
59. Nevladne in mednarodne organizacije so poročale, da tečaji slovenskega jezika za osebe, ki pridobijo mednarodno zaščito, ne zadoščajo vedno, zato priporočajo bolj individualiziran pristop.⁸⁰ Prav tako so bile kritične do nedavne uvedbe upravnih taks za državljane tretjih držav, ki želijo ob koncu jezikovnega tečaja pridobiti potrdilo o znanju jezika.⁸¹
60. Prosilci za azil nimajo pravice do zaposlitve v obdobju prvih devetih mesecev po vložitvi prošnje za azil. Za osebne potrebe prejmejo mesečno žepnino v višini 18

⁷¹ <https://infotujci.si/osebe-z-mednarodno-zascito/>; Svet Evrope, komisar za človekove pravice 2017: 9; OECD 2017: 230–231; Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije 2017: 47–54.

⁷² Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije 2017: 47–54; Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije 2016: 49–54.

⁷³ Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije 2017: 47–54; Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije 2016: 49–54.

⁷⁴ Svet Evrope, komisar za človekove pravice 2017: 10;

⁷⁵ Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije 2017: 47–54; Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije 2016: 49–54.

⁷⁶ Svet Evrope, komisar za človekove pravice 2017: 10.

⁷⁷ MIPEX 2015 – Slovenija.

⁷⁸ MIPEX 2015 – Slovenija.

⁷⁹ Svet Evrope, komisar za človekove pravice 2017: 10–11; Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije 2017: 48–49.

⁸⁰ Svet Evrope, komisar za človekove pravice 2017: 10.

⁸¹ Taksa za udeležbo v programu za začetno integracijo znaša 4,50 EUR, izdaja potrdila o opravljenem tečaju pa 18,10 EUR. OECD 2017: 230–231.

EUR. Številni se počutijo izolirani od lokalnega prebivalstva. ECRI spodbuja krepitev programov na področju politik vključevanja, ki jih izvajajo lokalne oblasti, saj imajo te ključno vlogo pri zagotavljanju učinkovitih ukrepov za vključevanje migrantov.

61. Za osebe z mednarodno zaščito je bila v letu 2016 odpravljena enkratna finančna pomoč v višini 288 EUR, ki je bila izplačana, ko so prosilci za azil pridobili status begunca. Sedaj se redna socialna pomoč začne nakazovati z določeno zamudo. Zaradi te vrzeli lahko številne osebe s priznanim statusom begunca ostanejo brez sredstev za preživetje ravno v obdobju, ko bi najbolj potrebovale socialno pomoč.⁸² Poleg tega je Varuh človekovih pravic prejel prijave, ker so banke zavrnile odprtje tekočih računov za osebe iz Afganistana, Iraka ali Sirije, ki so pridobile mednarodno zaščito. Kaže, da se je po posredovanju Varuha človekovih pravic ta situacija izboljšala.
62. Begunci poročajo tudi o diskriminaciji, ki zadeva dostopnost stanovanj, zaradi česar zelo težko najdejo zasebno nastanitev. Velik del dejavnosti za vključevanje, ki jih izvajajo nevladne organizacije, predstavlja zato iskanje ustreznih namestitvenih kapacitet za begunce v različnih delih države. ECRI je v svojem četrtem poročilu (§ 162) priporočila, da se zagotovi dostop do socialnih stanovanj za vse osebe, ki zakonito prebivajo v Sloveniji, ne glede na njihovo državljanstvo, kar vključuje upravičence do mednarodne zaščite. Na žalost kaže, da to priporočilo ni bilo upoštevano. Kljub sovražnemu odzivu prebivalstva pa so lokalne oblasti pokazale pripravljenost, da prosilcem za azil in beguncem zagotovijo nastanitev.⁸³
63. ECRI priporoča krepitev programov na področju politik za vključevanje upravičencev do mednarodne zaščite, ki jih izvajajo lokalne oblasti, saj imajo te ključno vlogo pri zagotavljanju učinkovitosti tovrstnih ukrepov.
64. S težavami se srečujejo tudi prosilci za azil in upravičenci do mednarodne zaščite, ki vstopajo na trg dela v Sloveniji, saj nepoznavanje njihovega statusa, nezaupanje in stereotipi predstavljajo oviro za zaposlovanje.⁸⁴ Sodelovanje z delodajalci bi bilo treba okrepiti, da bi se povečale zaposlitvene možnosti za to skupino iskalcev zaposlitve oziroma migrante na splošno. Obenem pa migranti in begunci niso seznanjeni z delovno zakonodajo, vključno z delavskimi pravicami in možnostmi glede iskanja pomoči, če so žrtev diskriminacije. Nekateri pobude so bile izvedene v obliki javnih dogodkov, ki so se jih udeležili predstavniki zasebnega sektorja in begunci, poleg tega pa je bil pripravljen tudi priročnik za zagotavljanje boljše seznanjenosti delodajalcev o prostem dostopu do trga dela, do katerega so begunci zakonsko upravičeni.
65. ECRI priporoča, da organi oblasti okrepijo sodelovanje z delodajalci in s tem povečajo zaposlitvene možnosti upravičencev do mednarodne zaščite in migrantov. ECRI se navezuje na svoje Splošnopolično priporočilo št. 14 o boju proti rasizmu in rasni diskriminaciji pri zaposlovanju, kjer so podani praktični primeri pozitivnih ukrepov in spodbud za lažji vstop migrantov na trg dela.

⁸² Svet Evrope, komisar za človekove pravice 2017: 10–11.

⁸³ Poročano je bilo, da je Mestna občina Koper potrdila načrt za naselitev 50 beguncev, <https://www.sta.si/2367687/koprski-obcinski-svet-za-naselitev-beguncev-v-vec-krajevnih-skupnosti-v-obcini?q=koper>.

⁸⁴ IOM 2016, <http://www.slovenia.iom.int/sites/default/files/documents/IOM-integracija-trg%20dela-EN.pdf>.

- **Romi**
 - Statistika in dejstva
66. Romska skupnost je razmeroma majhna, saj po ocenah šteje med 7000 in 12.000 pripadnikov,⁸⁵ kljub temu pa so Romi glavni upravičenci politik vključevanja v Sloveniji. Položaj Romov je zelo različen; Romi, ki živijo v Prekmurju in v večjih mestih, so bolj vključeni v družbo kot ostali pripadniki skupnosti v jugovzhodnih regijah, tj. na Dolenjskem, v Beli krajini in Posavju.⁸⁶
 67. ECRI je v svojih predhodnih poročilih izrazila zaskrbljenosti zaradi razlikovanja med avtohtonimi in neavtohtonimi Romi. Razlikovanje med obema skupinama ni predvideno z zakonodajo, kjer je uporabljen samo izraz „avtothoni“, ki pa ni opredeljen.⁸⁷ Za avtohtone veljajo Romi, ki so tradicionalno naseljeni na območju Slovenije že stoletja in imajo praviloma slovensko državljanstvo. Za neavtohtone Rome se štejejo pripadniki skupnosti, ki so se priselili v novejšem obdobju z območja Balkana. Glede na razpoložljive podatke številni „neavtothoni“ Romi, ki predstavljajo približno polovico vseh Romov v državi, prebivajo v Sloveniji že več desetletij.
 68. Po navedbah organov oblasti razlikovanje med dvema romskima skupnostma ne vpliva na uživanje posebnih pravic, ki jih zagotavlja Zakon o romski skupnosti. Kljub temu pa številni sogovorniki, s katerimi je ECRI stopila v stik, navajajo, da ima takšno razlikovanje še vedno vpliv, predvsem kar zadeva politično udeležbo na lokalni ravni, saj Romi, ki veljajo za „neavtohtone“, nimajo zagotovljenega sedeža v občinskih svetih občin, kjer imajo prebivališče.⁸⁸
 - Nedavne spremembe
 69. ECRI bo podala le strnjeno predstavitev nedavnih sprememb, saj poročila drugih nadzornih organov Sveta Evrope ali mednarodnih organizacij⁸⁹ že vsebujejo izčrpne informacije. Vprašanje dostopa do pitne vode je obravnavano ločeno v razdelku Priporočila iz vmesnega spremljanja za četrto fazo.
 70. Maja 2017 je vlada sprejela nov Nacionalni program ukrepov za Rome za obdobje 2017–2021 (v nadaljnjem besedilu „Nacionalni program“).⁹⁰ Izvajanje Nacionalnega programa spremlja Komisija Vlade Republike Slovenije za zaščito romske skupnosti.⁹¹ Hkrati je bila ustanovljena medresorska delovna skupina za reševanje bivanjske problematike v romskih naseljih. Na podlagi vprašalnika, ki je bil poslan občinam, je medresorska delovna skupina ocenila, da je za zagotavljanje dostojnih bivanjskih razmer potrebna uvedba več začasnih ukrepov (vzpostavitev

⁸⁵ Državni organi v skladu z veljavno zakonodajo o varstvu osebnih podatkov iz leta 2005 ne smejo voditi evidenc o osebah na podlagi narodne ali etnične pripadnosti. ECRI ugotavlja, da Splošna uredba o varstvu podatkov EU ne prepoveduje obdelave podatkov, kadar ti ne omogočajo identifikacije posameznikov, na katere se nanašajo.

⁸⁶ Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti, Statistični in osnovni podatki o romski skupnosti: http://www.un.gov.si/si/manjsine/romska_skupnost/statistichni_in_osnovni_podatki/.

⁸⁷ Ustavno sodišče Republike Slovenije je v zadevi št. U-I-416/98 z dne 22. marca 2001 odločilo, da v primerih, ko so Romi naseljeni na določenem ozemlju „že stoletja“, skupnost velja za avtohtono (AI 2006: 59; AI 2011b: 7).

⁸⁸ V 39. členu Zakona o lokalni samoupravi, ki je bil sprejet leta 1993, je navedeno, da „na območjih, kjer živi avtohtono naseljena romska skupnost, imajo Romi v občinskem svetu najmanj po enega predstavnika“. V zakonu je naštetih 20 takšnih občin. Seznam, ki je vključen v besedilo zakona, ne zajema Ljubljane in Maribora, kjer živi veliko številno neavtohtonih Romov. Občine, ki niso izrecno navedene v zakonu, se lahko odločijo, da ustanovijo komisijo za romska vprašanja (na podlagi Zakona o lokalni samoupravi in 7. člena Zakona o Romski skupnosti). Ena od takšnih občin je Ribnica, kjer je bila ustanovljena komisija (za obdobje 2014–2018).

⁸⁹ Svet Evrope, komisar za človekove pravice 2017 in ACFC 2018. Posebni poročevalec OZN za vprašanja manjšin bo svoje poročilo o Sloveniji Svetu OZN za človekove pravice predložil marca 2019.

⁹⁰ Pisne informacije, ki jih je vlada posredovala 26. januarja 2018: 13; ACFC 2018: 14.

⁹¹ Pisne informacije, ki jih je vlada posredovala 26. januarja 2018: 13; ACFC 2018: 14.

sanitarij/objektov javne infrastrukture in drugih rešitev), saj je razkorak med trenutnim stanjem in ciljnim standardom prevelik. ECRI na tem področju ugotavlja aktivno sodelovanje Ministrstva za okolje in prostor.

71. Maja 2018 je bil postopek sprejemanja sprememb in dopolnitev Zakona o romski skupnosti iz leta 2007 začasno ustavljen zaradi prihajajočih državnozborskih volitev, ki jim je sledilo oblikovanje nove vlade. Številni akterji, vključno z Varuhom človekovih pravic,⁹² so menili, da osnutek sprememb ne bo prispeval k dejanski rešitvi problematike in odpravi spornega razlikovanja med avtohtonimi in neavtohtonimi Romi, saj gre za zadevo, ki je v pristojnosti lokalnih oblasti. Nasprotno pa po navedbah vlade predlagane spremembe osrednjim organom oblasti zagotavljajo dodatna orodja, s katerimi bodo lahko sprejeli nadomestne ukrepe, če in ko lokalne skupnosti ne bodo uvedle ustreznih ukrepov na področju prostorskega načrtovanja, kar je ključno za ureditev zakonitega in stalnega bivanja ter s tem dostopa do pitne vode in elektrike.⁹³
72. Junija 2018 je začel veljati nov Gradbeni zakon, ki omogoča legalizacijo nezakonitih objektov v okviru nove gradbene zakonodaje. Na tem mestu je treba omeniti tudi, da je Upravno sodišče odločilo, da skladno z 8. členom EKČP za Rome velja posebna pravica do varstva prebivališča tudi, če živijo v nezakonito zgrajenih objektih. To sodbo je potrdilo tudi Ustavno sodišče.⁹⁴
 - Druge pomanjkljivosti
73. Te in druge pobude iz zadnjega obdobja (npr. vsesplošna uvedba romskih pomočnikov v romskih naseljih in šolah, ki jih obiskujejo romski učenci) so hvalevredni poskusi organov oblasti pri iskanju rešitev za odpravljanje številnih oblik diskriminacije, ki imajo za posledico nezadostno vključevanje dela romskega prebivalstva. Učinek predlaganih ukrepov je v veliki meri odvisen od sodelovanja in politične volje lokalnih oblasti. ECRI je poleg tega zaskrbljena zaradi poročil, ki opozarjajo na visoko stopnjo romskih učencev, ki predčasno opustijo šolanje, in nesorazmerno velik delež romskih otrok v šolah s prilagojenim programom.⁹⁵
74. ECRI se je lahko tudi na kraju samem prepričala o slabih in v nekaterih primerih povsem nedostojnih bivalnih razmerah Romov v dveh nelegalnih, vendar „toleriranih“ naseljih v občini Grosuplje. Delegacija ECRI se je tam sestala tudi z lokalnimi oblastmi in lokalnim romskim svetnikom⁹⁶, vendar sta bili srečanja na žalost ločeni. Namen je bil razpravljati o vprašanih legalizacije teh in drugih romskih naselij. Lokalne oblasti so navedle, da se soočajo s številnimi ovirami pri reševanju vprašanja romskih naselij zaradi pravnega nereda in nejasnosti na področju prostorskega načrtovanja. Poleg tega trenja med romskimi družinami in lokalnim prebivalstvom ali bližnjimi podjetji lokalnim oblastem ne omogočajo preproste rešitve težav, saj se bojijo, da bi v svojem volilnem okraju naletele na nasprotovanja.⁹⁷ Glede na vse navedeno bi bilo nerealno pričakovati, da bodo lokalne oblasti našle preprosto rešitev, zlasti kar zadeva legalizacijo romskih naselij in/ali določitev nadomestnih lokacij, saj so nelegalna romska naselja splošno razširjen pojav v državi.

⁹² Varuh človekovih pravic v Republiki Sloveniji 2018: 101–103.

⁹³ ECRI je januarja 2018 prejela informacijo, da so predlagane spremembe in dopolnitve Zakona o romski skupnosti pomenile korak nazaj za vlado, saj je skušala „prenesti svojo dolžnost sprejemanja nadomestnih ukrepov.“ Predlagane spremembe in dopolnitve so bile objavljene na strani: http://www.un.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/zakon_o_romski_skupnosti_v_republiki_sloveniji/. Organi oblasti so ECRI seznanili, da bodo to pripombo proučili.

⁹⁴ Slovenija, Ustavno sodišče (2017): Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-64/14 z dne 12.10.2017.

⁹⁵ Glej poročilo organizacije Amnesty International 2018, <http://www.amnesty.si/podatki-o-solskem-uspehu-romskih-otrok-kazejo-da-se-jih-pusca-na-cedilu.html>.

⁹⁶ Glej ACFC 2018: § 89 o zapletih pri volitvah romskega svetnika v občini Grosuplje.

⁹⁷ Lastnik sosednje tovarne je zgradil štiri metre visok zid z nadzornimi kamerami, ki obkroža del enega od romskih naselij.

75. Po obisku na terenu in srečanjih s številnimi sogovorniki se ECRI ne more strinjati z Varuhom človekovih pravic, ki je v svojem poročilu za leto 2017 navedel, da „je še vedno videti, kot da se s strani oblasti status quo bolj kot ne jemlje kot nujno zlo oziroma nekaj tako rekoč za večno pač danega in zato neizogibnega“.⁹⁸ Tak odnos lahko v najboljšem primeru vodi le do začasnih rešitev za romske skupnosti, kot je priključitev nelegalnih objektov na električno omrežje ali zasilna oskrba z vodo, ki se jo dostavlja s cisternami. Takšna miselnost tudi ne prinaša trajnih rešitev za te skupnosti, kot je npr. zagotovitev enakih možnosti glede dostopnosti stanovanj in sprejetje pozitivnih ukrepov, s katerimi bo tlakovana pot do boljšega vključevanja Romov v slovensko družbo.
76. Za zagotavljanje uravnoteženega pogleda na položaj Romov v Sloveniji je nujno poročati tudi o težavah, s katerimi se sooča Svet romske skupnosti. Svet v trenutni sestavi ne odraža v zadostni meri raznolikosti romskih skupnosti, ravno tako pa nima ustreznih pooblastil za predložitev konkretnih predlogov, ki bi omogočali rešitev težav, s katerimi se skupnost sooča.⁹⁹ ECRI se v zvezi s to problematiko sklicuje na 90. do 97. odstavek Četrtega mnenja o Sloveniji Svetovalnega odbora o Okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin.
77. ECRI organom oblasti znova priporoča, naj se izogonejo neupravičenemu razlikovanju med avtohtonimi in neavtohtonimi Romi ter na podlagi posvetovanja s predstavniki različnih romskih skupnosti sprejmejo potrebne spremembe zakonodaje in predpisov, s katerimi da bo Svet romske skupnosti postal bolj reprezentativen in učinkovit.
78. ECRI priporoča čim prejšnje dokončanje postopka za spremembo Zakona o romski skupnosti, v katerem naj bo jasno določeno, da lahko osrednje oblasti sprejmejo nadomestne ukrepe, če in ko lokalne oblasti ne izvajajo zakonskih določil. Organi oblasti bi morali v okviru nacionalnega programa ukrepov za Rome za obdobje 2017–2021 zagotoviti tudi hitro izvedbo posebnih ukrepov na področju izobraževanja in enakopravnosti pri zaposlovanju ter ukrepov, usmerjenih v izboljšanje trenutnih bivanjskih razmer.

- **Muslimanske skupnosti**

79. Zadnji uradni podatki o številu muslimanov niso na voljo,¹⁰⁰ glede na ocene pa v Sloveniji živi 50.000 pripadnikov islamske veroizpovedi. Prisotni sta dve ločeni skupnosti, in sicer Islamska skupnost v Republiki Sloveniji in Slovenska muslimanska skupnost.¹⁰¹
80. ECRI je v predhodnih poročilih večkrat ponovila svoje priporočilo, naj slovenski organi pripadnikom muslimanske skupnosti zagotovijo uporabo prave džamije, kjer bodo lahko izvajali svoje verske obrede. Pozitivno je, da trenutno v Ljubljani poteka gradnja¹⁰² prvega islamskega kulturnega centra in džamije v državi. Gradnja džamije, ki je postala osrednji simbol prizadevanj muslimanskih skupnosti za priznanje v Sloveniji, je pri določenem delu slovenskega prebivalstva sprožila negativen odziv, ki se je poglobil med begunsko krizo, k temu pa so dodatno prispevali tudi nekateri politiki in mediji (glej zgornje razdelke o sovražnem govoru in nasilju ter povezana priporočila).

⁹⁸ Varuh človekovih pravic: 91.

⁹⁹ ECRI se v zvezi s to problematiko sklicuje na ACFC 2018: §§ 90.–97.

¹⁰⁰ Glede na podatke, zbrane med popisom prebivalstva, je leta 2002 bilo v Sloveniji 47.488 pripadnikov islamske verske skupnosti (2,4 % celotnega prebivalstva).

¹⁰¹ Za več informacij glej četrto poročilo ECRI o Sloveniji iz leta 2014: § 138.

¹⁰² Po zadnjih informacijah, ki so na voljo ECRI, je bila gradnja začasno prekinjena zaradi pomanjkanja finančnih sredstev. Takrat je bila organizirana kampanja za zbiranje sredstev in povečanje omejenih finančnih virov.

81. Predmet spora je povezan z zakonodajo, sprejeto leta 2013, o zaščiti živali, ki prepoveduje zakol brez predhodne omame.¹⁰³ V zvezi s tem vprašanjem je Ustavno sodišče nedavno odločilo,¹⁰⁴ da je svoboda veroizpovedi ustavna pravica. Hkrati je Sodišče zaradi dejstva, da je mogoče meso halal preprosto kupiti v tujini,¹⁰⁵ ocenilo, da ima Zakon o zaščiti živali precej omejen učinek na svobodo veroizpovedi. Zaradi tega je zavrnilo pritožbo o neustavnosti Zakona o zaščiti živali.
82. ECRI je v svojem četrtem poročilu (141. in 142. odstavek) organe oblasti pozvala, naj sprejmejo zakonodajo, v kateri bodo spoštovane verske potrebe nekaterih skupnosti glede ritualnega zakola živali, in poiščejo rešitve, s katerimi bo upoštevana pravica do svobode veroizpovedi. ECRI organe oblasti poziva, naj zagotovijo, da so vse omejitve v zvezi z izpovedovanjem islamske ali katere koli druge vere v skladu z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in povezano sodno prakso.¹⁰⁶

II. Tematike, ki zadevajo Slovenijo

1 Priporočila iz vmesnega spremljanja za četrto fazo

83. ECRI v prvem prednostnem priporočilu iz četrtega poročila (36. odstavek) slovenske organe poziva, naj skupaj z vsemi vpletenimi stranmi poiščejo ustrezno rešitev, ki bo omogočila čim prejšnji začetek delovanja povsem neodvisnega specializiranega državnega organa, ki se bo boril proti diskriminaciji, zlasti rasni. ECRI je v sklepnih ugotovitvah iz leta 2017 ocenila, da je bilo to priporočilo upoštevano z ustanovitvijo Zagovornika načela enakosti, kot je predvideno z ZVarD, ki je stopil v veljavo maja 2016. Glede učinkovitosti funkcije Zagovornika in zakonskih nedoslednosti glej 18. in 34. odstavek.
84. ECRI v drugem prednostnem priporočilu iz četrtega poročila (130. odstavek) slovenske organe poziva, naj skladno z zahtevo Evropskega sodišča za človekove pravice poiščejo ustrezno in pravično rešitev za povračilo škode „izbrisanim“¹⁰⁷ in uredijo pravni status vseh „izbrisanih“, ki želijo pridobiti slovensko državljanstvo ali stalno prebivališče v Sloveniji. ECRI je v sklepnih ugotovitvah iz leta 2017 ocenila, da je bilo to priporočilo že upoštevano. ECRI je prepoznala prizadevanje slovenskih organov za preprostejšo ureditev pravnega statusa in oblikovanje načrta za povračilo škode. Ustavno sodišče je marca 2018 ukinilo omejitev višine odškodnine, ki se izbrisanim lahko prisodi v sodnem postopku.¹⁰⁸ Decembra 2018 je bil Zakon o povračilu škode, ki je določal višino odškodnine v sodnem postopku, spremenjen skladno z odločbo Ustavnega sodišča.
85. ECRI v tretjem prednostnem priporočilu iz četrtega poročila (112. odstavek) slovenske organe poziva, naj nemudoma ukrepajo in zagotovijo, da bodo imeli vsi Romi dostop do pitne vode v svojih naseljih ali njihovi neposredni bližini, kjer to še vedno predstavlja težavo. ECRI je v sklepnih ugotovitvah iz junija 2017 ocenila, da to priporočilo ni bilo upoštevano. ECRI je ugotovila, da imajo številni Romi kljub prizadevanjem slovenskih organov še naprej težave z dostopom do pitne vode.

¹⁰³ Zakon o zaščiti živali, 25. člen

¹⁰⁴ Odločba št. U-I-140/14 z dne 25. aprila 2018.

¹⁰⁵ ECRI 2017.

¹⁰⁶ Glej zlasti sodbo Evropskega sodišča za človekove pravice v zadevi Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Franciji z dne 27. junija 2000.

¹⁰⁷ Dne 26. februarja leta 1992 je bilo 25.671 oseb „izbrisanih“ iz registra stalnega prebivalstva. Postale so tujci brez urejenega pravnega statusa.

¹⁰⁸ Odločbe št. U-I-80/16, U-I 166/16, U-I-173/16.

86. Organi oblasti so po prejemu sklepnih ugotovitev iz junija 2017 ECRI obvestili o vrsti novih namenskih ukrepov, ki so jih pripravili za odpravo takšnih razmer. Poleg tega je bila novembra 2016 pravica do pitne vode zapisana v Ustavo.¹⁰⁹ Zaradi nove ustavne določbe je potrebna uskladitev aktov, ki urejajo pravico do pitne vode, za kar je bila ustanovljena medresorska delovna skupina. Do sprejema nove zakonodaje ostajajo veljavni predpisi, ki so se uporabljali pred sprejetjem ustavnega zakona.¹¹⁰
87. Trenutno pred Evropskim sodiščem za človekove pravice še vedno tečeta dva postopka proti Sloveniji v zvezi z zagotavljanjem dostopa Romov do osnovne infrastrukture, vključno z vodo.¹¹¹ Jasno je, da odločitev Evropskega sodišča ne bo pomembno pripomogla samo k rešitvi teh dveh zadev, temveč tudi k odpravi zgoraj omenjenih težav. Vse kaže, da do razglasitve sodb v obeh zadevah nobena od vpletenih strani ni zainteresirana za spremembo trenutnega stanja. Tudi če bo Evropsko sodišče ugotovilo, da je prišlo do kršitve EKČP, ni gotovo, ali bo sodba vsebovala dovolj podrobne ukrepe, ki bi sami po sebi zadoščali za odpravo takšnega stanja.
88. ECRI vidi pomanjkanje dostopa do pitne vode v nekaterih naseljih ali njihovi bližini kot enega najbolj resnih razlogov za slabe bivanjske razmere Romov v Sloveniji. Organi oblasti so se implicitno strinjali s tem stališčem, saj so potrdili, da trenutno problem izhaja iz dejstva, da v skladu z veljavno zakonodajo ni mogoče vzpostaviti javnega vodovoda v nelegalnem naselju. Poleg tega je oskrba z vodo (skupaj z drugimi vprašanji, povezanimi s prostorskim načrtovanjem) v pristojnosti občin. Kot je že bilo predhodno izpostavljeno, osrednje oblasti navajajo, da ne morejo enostavno posegati v to pristojnost. ECRI še enkrat opozarja na težavo, ki izhaja iz dejstva, da imajo osrednje oblasti pomanjkljiva pooblastila za uvedbo nadomestnih ukrepov, kadar so zaradi neukrepanja lokalnih oblasti ogrožene temeljne človekove pravice. ECRI se strinja s stališčem Varuha človekovih pravic, da morajo biti nacionalni organi pooblaščenici za posredovanje na podlagi 5. člena Ustave, ki določa, da „država na svojem ozemlju varuje človekove pravice in temeljne svoboščine.“¹¹²
89. ECRI slovenskim organom znova priporoča, naj nemudoma ukrepajo in zagotovijo, da bodo imeli vsi Romi dostop do pitne vode v svojih naseljih ali njihovi neposredni bližini, kjer to še vedno predstavlja težavo.

2. Politika za boj proti diskriminaciji in nestrpnosti do pripadnikov skupnosti LGBT

- Podatki

90. Uradni podatki o številu pripadnikov skupnosti LGBT v Sloveniji niso na voljo.¹¹³ Skladno s 13. in 19. odstavkom 6. člena Zakona o varstvu osebnih podatkov se podatki o zdravstvenem stanju in spolnem življenju štejejo za „občutljive osebne podatke“, ki se jih ni dovoljeno zbrati in obdelati brez izrecnega pisnega soglasja osebe.¹¹⁴

¹⁰⁹ Primerjaj 70.a člen Ustave Republike Slovenije (2013, kakor je bila spremenjena leta 2016): <http://www.us-rs.si/media/constitution.-.2016.-.precisceni.dokument.dodan.70a.clen.pdf>.

¹¹⁰ Informacije, ki jih je vlada posredovala prek e-pošte dne 26. januarja 2018, str. 14.

¹¹¹ Hudorovič proti Sloveniji, pritožba št. 24816/14, in Novak proti Sloveniji, pritožba št. 25140/14.

¹¹² Varuh človekovih pravic v Republiki Sloveniji 2017: 94.

¹¹³ Mavčič, A. M. in Avbelj, M. 2010: 14, 27.

¹¹⁴ Zakon o varstvu osebnih podatkov 2004: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/law/files/implementation/personal_data_protection_act_rs_2004.pdf. Glej tudi opombo 84.

91. Vlada je poročala, da ni vzpostavljenih ukrepov za zbiranje in analizo podatkov o diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti in spolne identitete.¹¹⁵ Na voljo je le malo uradnih podatkov o življenjskih razmerah pripadnikov skupnosti LGBT ali homofobiji, transfobiji in diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti in spolne identitete.¹¹⁶ Znano je, da je bilo v obdobju od začetka veljavnosti Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti leta 2006 do leta 2016 skupno registriranih 164 istospolnih partnerskih skupnosti. Po uradnih demografskih podatkih je bilo leta 2015 v Sloveniji 64 istospolnih družin brez otrok in 17 istospolnih družin z otroki.¹¹⁷
92. V prvi raziskavi na ravni EU o izkušnjah pripadnikov skupnosti LGBT z diskriminacijo, ki jo je pripravila Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA) in je bila objavljena leta 2013, je sodelovalo 636 anketirancev iz Slovenije, od katerih se jih je 54 % opredelilo kot geji, 25 % kot lezbijke, 16 % kot biseksualci in 5 % kot transspolne osebe.¹¹⁸ Na Mavričnem zemljevidu Evrope (Rainbow Europe Map) za leto 2017, ki prikazuje stanje zakonodaje in politik na področju varovanja človekovih pravic pripadnikov skupnosti LGBT, se je Slovenija s skupno oceno 44 % uvrstila na 20. mesto med 49 državami.¹¹⁹ Glede na anketo Eurobarometra za leto 2015 54 % vprašanih v Sloveniji verjame, da bi morali pripadniki skupnosti LGBT imeti enake pravice kot heteroseksualci. Raziskava javnega mnenja, ki je bila opravljena februarja 2015, je pokazala, da 59 % anketiranih Slovencev podpira istospolne poroke, 38 % pa jih odobrava posvojitve s strani istospolnih parov.¹²⁰
93. Skladno s priporočilom CM/Rec(2010)5 Odbora ministrov Sveta Evrope o ukrepih za boj proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti ali spolne identitete se osebni podatki, ki zadevajo spolno usmerjenost ali spolno identiteto osebe, lahko zbirajo, kadar je to potrebno za izvajanje določenega, pravno utemeljenega in zakonitega namena. Jasno je, da brez takšnih podatkov ne more biti trdne podlage za razvoj in izvajanje politik za preprečevanje diskriminacije in nestrpnosti do pripadnikov skupnosti LGBT.
94. ECRI organom oblasti tako kot zgoraj (53. odstavek) znova priporoča, naj zberejo razčlenjene podatke o enakosti za namene boja proti diskriminaciji.
- **Pravna vprašanja**
95. Načelo enakosti je zapisano v 14. členu Ustave, ki med drugim določa enake pravice in svoboščine za vse osebe v državi ne glede na „družbeni položaj“ ali „katero koli drugo osebno okoliščino“.¹²¹ Julija 2009 je Ustavno sodišče odločilo, da načelo varstva pred diskriminacijo iz 14. člena vključuje tudi diskriminacijo na podlagi spolne usmerjenosti.¹²² V novem ZVarD iz leta 2016 je naveden obsežen seznam prepovedanih motivov za diskriminacijo, ki med drugim vključuje spolno usmerjenost, spolno identiteto, spolni izraz, družbeni položaj in zdravstveno stanje.¹²³

¹¹⁵ CDDH 2013: 566–567.

¹¹⁶ COWI 2009: 3.

¹¹⁷ Statistični urad Republike Slovenije, demografski podatki: https://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp.

¹¹⁸ EU FRA 2013: 25.

¹¹⁹ Rainbow Europe 2017: <https://rainbow-europe.org/country-ranking>. Dostop 8. februar 2018.

¹²⁰ RTVSLO 2015, Večina podpira istospolne poroke, do posvojitve je zadržana: <http://www.rtvlo.si/slovenija/vecina-podpira-istospolne-poroke-do-posvojitve-je-zadrzana/358447>.

¹²¹ Ustava Republike Slovenije (1991, kakor je bila spremenjena leta 2013).

¹²² Equal Rights Trust 2009.

¹²³ Evropska mreža pravnih strokovnjakov na področju enakosti spolov in nediskriminacije 2016: <http://www.equalitylaw.eu/downloads/3836-slovenia-new-protection-from-discrimination-act-adopted-pdf-66-kb>.

96. Na področju družinskih zadev je od leta 2006 možna registracija istospolne partnerske skupnosti. Februarja 2017 je z 2. odstavkom 2. člena novega Zakona o partnerski zvezi postala primerljiva z zakonsko zvezo v skoraj vseh vidikih. Edini razliki, določeni s 3. odstavkom 2. člena Zakona, se nanašata na skupno posvojitev otroka in upravičenost do postopkov oploditve z biomedicinsko pomočjo, do česar imajo pravico izključno heteroseksualni pari.¹²⁴ Čeprav istospolni pari niso upravičeni do skupne posvojitve, lahko pripadniki skupnosti LGBT posvojijo otroka kot posamezniki, saj v 135. členu in naslednjih Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih niso navedene izrecne prepovedi za posvojitev s strani posameznika, ki pripada skupnosti LGBT.¹²⁵ Posvojitev pastorka (posvojitev biološkega otroka partnerja) je za istospolne pare dovoljena.¹²⁶ Na področju sklenitve zakonske zveze istospolnih parov je Državni zbor marca 2015 sprejel novelo zakona za namen ureditve istospolne zakonske zveze, ki je bil na referendumu decembra 2015 zavržen z več kot 60 % glasov.¹²⁷

- Transspolne osebe

97. V Sloveniji ni specifične zakonodaje, ki bi izrecno urejala spremembo imena in spola za transspolne osebe. Skladno z 11. členom Zakona o osebnem imenu se ime lahko spremeni ob spremembi nekaterih družinskopravnih razmerij ali na podlagi prošnje posameznika. Skladno s Pravilnikom o izvrševanju zakona o matičnem registru je pravno mogoče, da transspolne osebe podajo zahtevo za vpis spremembe imena in spola v matični register. Skladno s 37. členom Pravilnika se sprememba spola vpiše na podlagi „odločbe pristojnega organa o spremembi vpisanega podatka“. Podlaga za izdajo odločbe je potrdilo pristojne zdravstvene ustanove ali zdravnika, iz katerega je razvidno, da je oseba spremenila spol. Skladno s 30. členom Pravilnika se sprememba osebnega imena vpiše v register na podlagi odločbe o spremembi osebnega imena.¹²⁸

98. Na področju pravic transspolnih oseb so prisotne pomembne zakonske vrzeli. Medicinski vidik postopka za spremembo spola je zakonsko povsem neurejen in prepuščen zdravstvenemu sistemu, ki odloča na podlagi posameznega primera. Glede na to, da postopek ni pravno urejen, ni pravnih pogojev, ki bi morali biti izpolnjeni za zakonito spremembo spola. Zakonodaja kot pogoj ne določa sterilizacije, operacije za spremembo spola ali starostne omejitve. Poročila nevladnih organizacij vključujejo pričevanja oseb, ki so opravile postopek za spremembo spola v Sloveniji. Iz tako zbranih podatkov izhaja, da se prakse razlikujejo. V nekaterih primerih matični urad zahteva potrdilo psihiatra, v drugih pa potrdilo kirurga, ki je opravil operacijo za spremembo spola.¹²⁹

¹²⁴ Nov Zakon o partnerski zvezi, ki je stopil v veljavo 24. maja 2016, je nadomestil prej veljaven Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti z dne 22. junija 2005. Določbe novega zakona so začele veljati 24. februarja 2017.

¹²⁵ Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (1977, kakor je bil spremenjen leta 2015): http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/zzzdr_upb.pdf. Ta zakon bo zamenjal nov Družinski zakonik z dne 15. aprila 2017, ki se bo začel uporabljati 15. aprila 2019.

¹²⁶ Rainbow Europe, Slovenija; Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 19. julij 2011, http://www.mdds.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1966/6725/.

¹²⁷ Le Libre Penseur 2015, <http://www.lelibrepenseur.org/lobby-lgbt-la-slovenie-dit-non-au-mariage-homosexuel/>.

¹²⁸ Mavčič, A. M. in Avbelj, M. 2010: 14, 27; Rainbow Europe, Slovenija: <https://rainbow-europe.org/#8660/0/0>; Pravilnik o izvrševanju zakona o matičnem registru (2005, kakor je bil spremenjen leta 2016): <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV5572>.

¹²⁹ Šalamon, K. 2014: 4–5: http://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2013/01/Grid-for-survey_Slovenia_WEB-PUBLICATION.pdf. Leta 2017 je Evropsko sodišče za človekove pravice odločilo, da pogojevanje pravnega priznanja spola s sterilizacijo predstavlja kršitev človekovih pravic: A.P., Garçon in Nicot proti Franciji, pritožbe št. 79885/12, 52471/13 in 52596/13), 6. april 2017.

99. ECRI priporoča, da slovenski organi čim prej sprejmejo zakonodajo, ki bo izrecno urejala spremembo imena in spola transspolnih oseb. Organi oblasti bi morali tudi določiti jasne smernice glede postopkov za spremembo spola in njihovega uradnega priznanja ter pri tem upoštevati mednarodne standarde, zlasti Resolucijo 2048 (2015) parlamentarne skupščine Sveta Evrope.

- **Neodvisni organi**

100. Varuh lahko obravnava prijave, ki so podane zaradi diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti. Varuh je leta 2017 prejel sedem prijav zaradi diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti. V novem ZVarD so med prepovedanimi motivi za diskriminacijo vključeni tudi spolna usmerjenost, spolna identiteta in spolni izraz. Zagovornik, ki spremlja izvajanje ZVarD, je pristojen tudi za obravnavno tovrstnih primerov diskriminacije.¹³⁰

- **Dostop do dobrin in storitev, trga dela ter zdravstvene oskrbe**

101. Glede na raziskavo Agencije Evropske unije za temeljne pravice (FRA) o skupnosti LGBT iz leta 2013 se samo 10 % vprašanih iz Slovenije počuti diskriminirane pri iskanju zaposlitve zaradi svoje pripadnosti skupnosti LGBT, 14 % pa jih diskriminacijo doživlja na delovnem mestu. Na področju reševanja stanovanjskega vprašanja se počuti diskriminiranih 13 % vprašanih, 8 % pa jih je navedlo, da so diskriminirani s strani zdravstvenega osebja.¹³¹

- **Izobraževanje in ozaveščanje**

102. V Sloveniji se izvajajo številna izobraževanja za večjo ozaveščenost o pravicah pripadnikov skupnosti LGBT, ravno tako pa je bila prepoznana vrsta dobrih praks. Socialni partnerji (ZSSS, SVIZ in ZDS), raziskovalni inštituti in nevladne organizacije v državi so vključeni v uvajanje politik za boj proti diskriminaciji in upravljanje raznolikosti na delovnem mestu, pri čemer se posebna pozornost namenja skupnosti LGBT, ukrepi pa zadevajo tudi druge ranljive skupine. V tem kontekstu so bili pripravljene posebni priročniki in zbirke dobrih praks. Leta 2015 je Mestna občina Ljubljana uvedla izobraževanje za večjo ozaveščenost o težavah in diskriminaciji, ki zadevajo pripadnike skupnosti LGBT in jih heteroseksualci pogosto ne opazijo. Udeleženci (občinska uprava, podjetja, institucije in organizacije iz Ljubljane) prejmejo po opravljenem izobraževanju certifikat odličnosti.¹³²

103. Vlada je poročala, da so izobraževalne vsebine na temo preprečevanja diskriminacije in človekovih pravic vključene v vse šolske učne načrte ter da učenci in dijaki dobijo dodatne informacije o spolni usmerjenosti in spolni identiteti, in sicer predvsem v okviru obveznega predmeta Državlјanska vzgoja v osnovni šoli in predmetov Sociologija in Psihologija v srednji šoli.¹³³

¹³⁰ Evropska mreža pravnih strokovnjakov na področju enakosti spolov in nediskriminacije, 24. januar 2017.

¹³¹ EU FRA 2012, <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-data-explorer-lgbt-survey-2012>.

¹³² Fric, K. 2016: 14–15.

¹³³ CDDH 2013: 577.

PRIPOROČILA IZ VMESNEGA SPREMLJANJA

Specifični priporočili, za kateri ECRI zahteva, da ju slovenski organi začnejo izvajati prednostno, sta naslednji:

- Za zagotavljanje skladnosti s Splošnopolitičnim priporočilom ECRI št. 7 o nacionalni zakonodaji za boj proti rasizmu in rasni diskriminaciji ter Splošnopolitičnim priporočilom št. 15 o boju proti sovražnemu govoru ECRI slovenskim organom priporoča, da odpravijo pomanjkljivosti iz 4. od 6. odstavka v tem poročilu. Organi pregona ne bi smeli uvajati pogojev za uveljavitev kazenske odgovornosti v primeru dejanj, ki spodbujajo sovraštvo in nasilje, če ti niso zakonsko določeni.
- ECRI znova priporoča, naj organi oblasti zberejo razčlenjene podatke o enakosti za namene boja proti rasni diskriminaciji. Po potrebi morajo organi oblasti podati zakonodajno pojasnilo, s katerim se zagotovi, da se podatki v vseh primerih zbirajo ob upoštevanju standardov o varstvu podatkov, vključno z načeli zaupnosti, informiranega soglasja in prostovoljne samoidentifikacije.

ECRI bo najpozneje v dveh letih po objavi tega poročila opravila postopek vmesnega spremljanja razvoja v zvezi z obema priporočiloma.

SEZNAM PRIPOROČIL

Položaj priporočil v besedilu poročila je naveden v oklepajih.

1. (§ 7) Za zagotavljanje skladnosti s Splošnopolitičnim priporočilom ECRI št. 7 o nacionalni zakonodaji za boj proti rasizmu in rasni diskriminaciji in št. 15 o boju proti sovražnem govoru ECRI slovenskim organom priporoča, da odpravijo pomanjkljivosti iz 4. do 6. odstavka v tem poročilu. Organi pregona ne bi smeli uvajati pogojev za uveljavitev kazenske odgovornosti v primeru dejanj, ki spodbujajo sovraštvo in nasilje, če ti niso zakonsko določeni.
2. (§ 13) Skladno s svojim Splošnopolitičnim priporočilom št. 7 o nacionalni zakonodaji za boj proti rasizmu in rasni diskriminaciji ECRI znova poudarja, naj slovenski organi sprejmejo določbo kazenskega prava, kjer bo rasistična motiviranost izrecno opredeljena kot oteževalna okoliščina za katero koli kaznivo dejanje. ECRI priporoča tudi zaostritev kazni za rasizem in rasno diskriminacijo z uvedbo določbe, s katero bi bilo izrecno prepovedano oblikovanje ali vodenje skupin, ki spodbujajo rasizem, in ločeno določbo, s katero bi bilo kot kaznivo dejanje opredeljeno žaljenje in obrekovanje, ki je namerno usmerjeno proti posameznikom ali skupinam oseb na podlagi njihove rase, barve, jezika, vere, državljanstva, nacionalne pripadnosti ali etničnega porekla.
3. (§ 16) ECRI priporoča, da organi oblasti zakonsko določijo obveznost prepovedi javnega financiranja organizacij, ki spodbujajo rasizem, vključno s političnimi strankami, in za najresnejše primere uzakonijo možnost razpustitve takšnih organizacij.
4. (§ 22) ECRI priporoča, da organi oblasti zagotovijo vse potrebne pogoje za učinkovito delovanje Zagovornika načela enakosti in poskrbijo za ustrezno seznanjanje javnosti o njegovih funkcijah v skladu s Splošnopolitičnimi priporočili ECRI št. 2 o specializiranih organih za boj proti rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu in nestrpnosti na državni ravni. Brez vpliva na specifične pristojnosti in pooblastila obeh institucij je treba zagotoviti strogo usklajevanje funkcij Zagovornika in Varuha človekovih pravic, da bi preprečili prekrivanje, omogočili skupno ukrepanje in optimizirali učinkovito uporabo virov. Instituciji morata sprejeti enotno razlago protidiskriminacijske zakonodaje in koordinirano izvajati svoje pristojnosti in pooblastila na tem področju.
5. (§ 28) ECRI organom oblasti priporoča, naj zagotovijo specifične in zanesljive podatke o kršitvah, povezanih s sovražnim govorom, in da so odločitve sodnih organov v takšnih primerih razpoložljive javnosti. Organi oblasti bi tudi morali poskrbeti za zbiranje razčlenjenih podatkov skladno s 16. členom Zakona o varstvu pred diskriminacijo za namen boja proti sovražnemu govoru in rasni diskriminaciji ter zagotoviti, da se takšno zbiranje v vseh primerih izvaja ob doslednem upoštevanju načela zaupnosti.
6. (§ 40) ECRI priporoča, da organi oblasti spremenijo in dopolnijo Zakon o varstvu pred diskriminacijo in okrepijo odzive na sovražni govor, ki ne temeljijo na kazenskih ukrepih, temveč predvsem na izpodbijanju sovražnih izjav z nasprotnimi dejstvi. Poleg tega bi morali podpreti kodekse ravnanja izvoljenih teles in okrepiti pobude medijev za samoregulacijo. ECRI nadalje priporoča izvedbo ocene preteklih pobud za preprečevanje sovražnega govora z namenom nadgradnje trenutnih prizadevanj in razširitve dobrih praks, zlasti na področju medijev in šolstva.
7. (§ 44) ECRI priporoča, da organi oblasti zagotovijo beleženje motivov kaznivih dejanj, ki zadevajo rasistično in homofobno/transfobno nasilje. V ta namen bi bilo treba vzpostaviti sistem za zbiranje podatkov in pripraviti javne statistike, s čimer bi zagotovili celovit in dosleden pregled nad primeri rasističnega in homofobnega/transfobnega nasilja, prijavljenih policiji, ter spremljanje njihove obravnave v okviru sodnega sistema.

8. (§ 53) ECRI znova priporoča, naj organi oblasti zberejo razčlenjene podatke o enakosti za namene boja proti rasni diskriminaciji. Po potrebi morajo organi oblasti podati zakonodajno pojasnilo, s katerim se zagotovi, da se podatki v vseh primerih zbirajo ob upoštevanju standardov o varstvu podatkov, vključno z načeli zaupnosti, informiranega soglasja in prostovoljne samoidentifikacije.
9. (§ 63) ECRI priporoča krepitev programov na področju politik za vključevanje upravičencev do mednarodne zaščite, ki jih izvajajo lokalne oblasti, saj imajo te ključno vlogo pri zagotavljanju učinkovitosti tovrstnih ukrepov.
10. (§ 65) ECRI priporoča, da organi oblasti okrepijo sodelovanje z delodajalci in s tem povečajo zaposlitvene možnosti upravičencev do mednarodne zaščite in migrantov. ECRI se navezuje na svoje Splošnopolično priporočilo št. 14 o boju proti rasizmu in rasni diskriminaciji pri zaposlovanju, kjer so podani praktični primeri pozitivnih ukrepov in spodbud za lažji vstop migrantov na trg dela.
11. (§ 77) ECRI organom oblasti znova priporoča, naj se izognejo neupravičenemu razlikovanju med avtohtonimi in neavtohtonimi Romi ter na podlagi posvetovanja s predstavniki različnih romskih skupnosti sprejmejo potrebne spremembe zakonodaje in predpisov, s katerimi da bo Svet romske skupnosti postal bolj reprezentativen in učinkovit.
12. (§ 78) ECRI priporoča čim prejšnje dokončanje postopka za spremembo Zakona o romski skupnosti, v katerem naj bo jasno določeno, da lahko osrednje oblasti sprejmejo nadomestne ukrepe, če in ko lokalne oblasti ne izvajajo zakonskih določil. Organi oblasti bi morali v okviru nacionalnega programa ukrepov za Rome za obdobje 2017–2021 zagotoviti tudi hitro izvedbo posebnih ukrepov na področju izobraževanja in enakosti pri zaposlovanju ter ukrepov, usmerjenih v izboljšanje trenutnih bivanjskih razmer.
13. (§ 89) ECRI slovenskim organom znova priporoča, naj nemudoma ukrepajo in zagotovijo, da bodo imeli vsi Romi dostop do pitne vode v svojih naseljih ali njihovi neposredni bližini, kjer to še vedno predstavlja težavo.
14. (§ 99) ECRI priporoča, da slovenski organi čim prej sprejmejo zakonodajo, ki bo izrecno urejala spremembo imena in spola transspolnih oseb. Organi oblasti bi morali tudi določiti jasne smernice glede postopkov za spremembo spola in njihovega uradnega priznanja ter pri tem upoštevati mednarodne standarde, zlasti Resolucijo 2048 (2015) parlamentarne skupščine Sveta Evrope.

VIRI IN LITERATURA

V seznamu literature so naštetih glavni objavljeni viri, uporabljeni med preučitvijo situacije v Sloveniji. Ne sme se obravnavati kot izčrpen seznam vseh virov informacij, ki jih je imela ECRI na voljo med pripravo poročila.

European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)

1. ECRI (2017), Conclusions on the implementation of the recommendations in respect of Slovenia subject to interim follow-up (CRI(2017)39).
2. ECRI (2014), Fourth report on Slovenia, CRI(2014)38.
3. ECRI (2007a), Third report on Slovenia, CRI(2007)5.
4. ECRI (2003a), Second report on Slovenia, CRI(2003)39.
5. ECRI (1998a), Report on Slovenia, CRI(98)26.
6. ECRI (1996), General Policy Recommendation No. 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, CRI(96)43.
7. ECRI (1997), General Policy Recommendation No. 2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, CRI(97)36.
8. ECRI (1998b), General Policy Recommendation No. 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, CRI(98)29.
9. ECRI (1998c), General Policy Recommendation No. 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, CRI(98)30.
10. ECRI (2000), General Policy Recommendation No. 5: Combating intolerance and discrimination against Muslims, CRI(2000)21.
11. ECRI (2001), General Policy Recommendation No. 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet, CRI(2001)1.
12. ECRI (2003b), General Policy Recommendation No. 7: National legislation to combat racism and racial discrimination, CRI(2003)8.
13. ECRI (2004a), General Policy Recommendation No.8: Combating racism while fighting terrorism, CRI(2004)26.
14. ECRI (2004b), General Policy Recommendation No.9: The fight against antisemitism, CRI(2004)37.
15. ECRI (2007b), General Policy Recommendation No.10: Combating racism and racial discrimination in and through school education, CRI(2007)6.
16. ECRI (2007c), General Policy Recommendation No.11: Combating racism and racial discrimination in policing, CRI(2007)39.
17. ECRI (2009), General Policy Recommendation No. 12: Combating racism and racial discrimination in the field of sport, CRI(2009)5.
18. ECRI (2011), General Policy Recommendation No.13: Combating anti-Gypsyism and discrimination against Roma, CRI(2011)37.
19. ECRI (2012), General Policy Recommendation No.14: Combating racism and racial discrimination in employment, 2012, CRI(2012)48.
20. ECRI (2016a), General Policy Recommendation No. 15: Combating Hate Speech, CRI(2016)15.
21. ECRI (2016b), General Policy Recommendation No. 16: Safeguarding irregularly present migrants from discrimination, CRI(2016)16.

Other sources

22. Advocate of the Principle of Equality (2018), Annual Report 2017, <http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2018/06/Report-of-the-Advocate-of-the-principle-of-equality-for-2017-final.pdf>.
23. Amnesty International (2018), Amnesty International Report 2017/2018, Slovenia 2017/2018, <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/slovenia/report-slovenia/>.

24. Bajt, V. (2016), Anti-Immigration Hate Speech in Slovenia in Razor-Wired, Reflections on Migration Movements through Slovenia in 2015, pp. 50-61.
25. Chopin, I., Germaine, C. and Tanczos, J. (2017), Roma and the enforcement of anti-discrimination law, European network of legal experts in gender equality and non-discrimination, European Commission.
26. Constitutional Court (Ustavno Sodišče) (2017) Decision of the Constitutional Court No. UI-64 of October 2017 (Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-64/14 z dne 12.10.2017).
27. Council of Europe, Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (ACFC) (2017), Fourth Report submitted by Slovenia pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities (Received on 6 January 2017), ACFC/SR/IV(2017)001.
28. Council of Europe, Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (ACFC) (2018), Fourth Opinion on Slovenia, ACFC/OP/IV(2017)003.
29. Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2011), Discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Europe, 2nd edition.
30. Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2017), Report on his visit to Slovenia from 20 to 23 March 2017, CommDH(2017)21, <https://rm.coe.int/report-on-the-visit-to-slovenia-from-20-to-23-march-2017-by-nils-muizn/1680730405>.
31. Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2017, January 12), Letter to Dr Milan Brglez, President of the National Assembly of the Republic of Slovenia.
32. Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2017, January 17), Reply from Dr Milan Brglez, President of the National Assembly of the Republic of Slovenia.
33. Council of Europe, Steering Committee for Human Rights (CDDH) (2013), Follow-up to Committee of Ministers' Recommendation CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity - Member States replies, CDDH(2013)004FIN, [https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/CDDH-DOCUMENTS/CDDH\(2013\)004_FIN.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/CDDH-DOCUMENTS/CDDH(2013)004_FIN.pdf).
34. COWI (2009), The social situation concerning homophobia and discrimination: Slovenia, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/thematic-work/lgbt-country-studies>.
35. Dolenc, D. (2016), Dad, Mom, Grandpa, Grandma ... Households and Families in Slovenia, Republic of Slovenia, Statistical Office.
36. Equal Rights Trust (2009, July 20), Constitutional Court of Slovenia Upholds Equal Rights for Same Sex Partners: <http://www.equalrightstrust.org/news/constitutional-court-slovenia-upholds-equal-rights-same-sex-partners>.
37. European Commission (2015), Eurobarometer 83.4, Discrimination in the EU in 2015, results for Slovenia.
38. European Court of Human Rights (2000), Cha'are Shalom Ve Tsedek v. France, application no. 27417/95, Judgment.
39. European Court of Human Rights (2015), Hudorovič and Hudorovič v. Slovenia, application no. 24816/14 and Novak and others v. Slovenia, application No. 25140/14, statement of facts.
40. European Court of Human Rights (2017), A.P., Garçon and Nicot v. France, Applications nos. 79885/12, 52471/13 and 52596/13, Judgment, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172556>.
41. European network of legal experts in gender equality and non-discrimination, 2016, May 27, News Report, Slovenia, New protection from Discrimination Act adopted, <http://www.equalitylaw.eu/downloads/3836-slovenia-new-protection-from-discrimination-act-adopted-pdf-66-kb>.
42. European network of legal experts in gender equality and non-discrimination (2017, January 24), News Report, Slovenia, New Equality Body Established and New Advocate Nominated, <http://www.equalitylaw.eu/downloads/4019-slovenia-new-equality-body-established-and-new-advocate-nominated-pdf-151-kb>.
43. European Union Agency for Fundamental Rights (EU, FRA) (2012), EU LGBT Survey Data Explorer: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-data-explorer-lgbt-survey-2012>.

44. EU General Data Protection Regulation (EU) 2016/679
<http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>
45. EU, FRA (2013), EU LGBT survey, Technical report,
https://fra.europa.eu/sites/default/files/eu-lgbt-survey-technical-report_en.pdf.
46. EU, FRA (2016), European Union Minorities and Discrimination Survey (EU-MIDIS II).
47. EU, FRA (2018) Hate crime recording and data collection practice across the EU,
<http://fra.europa.eu/en/publication/2018/hate-crime-recording> .
48. Faculty of Social Sciences at the University of Ljubljana, Academic and Research Network of Slovenia (Arnes), Slovenian Association of Friends of Youth (ZPMS) and Youth Information and Counselling Center of Slovenia (MISSS), Safer Internet Centre,
<https://safe.si/english/safer-internet-centre>.
49. Fric, K. (2016, May 13), Working life experiences of LGBT people and initiatives to tackle discrimination, Eurofound,
<http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/working-conditions-law-andregulation/working-life-experiences-of-lgbt-people-and-initiatives-to-tackle-discrimination>.
50. Government Office of the Republic of Slovenia for Support and Integration of Migrants, Persons under international protection, <http://infotujci.si/en/persons-under-international-protection>.
51. Huddleston, T. et al (2015), Migrant Integration Policy Index (MIPEX) 2015 – Slovenia:
<http://www.mipex.eu/slovenia>.
52. Human Rights Ombudsman of the Republic of Slovenia (2018), Annual Report for 2017.
53. Human Rights Ombudsman of the Republic of Slovenia (2017), Annual Report for 2016.
54. Human Rights Ombudsman of the Republic of Slovenia (2016), Annual Report for 2015.
55. International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans & Intersex Association (ILGA)-Europe, Rainbow-Europe, <https://rainbow-europe.org/>, Slovenia, <https://rainbow-europe.org/#8660/0/0>.
56. ILGA-Europe (2017), Rainbow Europe 2017, <https://rainbow-europe.org/country-ranking> last accessed 8 February 2018.
57. International Organization for Migration (IOM) (2017), Labour integration of beneficiaries of international protection in Slovenia,
<http://www.slovenia.iom.int/sites/default/files/documents/IOM-integracija-trg%20dela-EN.pdf>.
58. Kogovšek Šalamon, N. (2014), Slovenia: Full Recognition as a Continuous Challenge,
http://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2013/01/Grid-for-survey_Slovenia_WEB-PUBLICATION.pdf.
59. Kogovšek Šalamon, N. (2017), Country report non-discrimination Slovenia 2017, European network of legal experts in gender equality and non-discrimination, European Commission.
60. Le Libre Penseur, 24 December 2015, Lobby LGBT : la Slovénie dit non au mariage homosexuel: <http://www.lelibrepenseur.org/lobby-lgbt-la-slovenie-dit-non-au-mariage-homosexuel/>.
61. Mavcic, A.M. and Avbelj, M. (2010), Legal Study on Homophobia and Discrimination: Slovenia, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/thematic-work/lgbti-country-studies>.
62. Office of the State Prosecutor General of the Republic of Slovenia (2013), Legal Opinion of the Criminal Department, www.spletno-oko.si/sites/default/files/sovrazni_govor_pravno_stalisce_-_vrhovno_tozilstvo_0.doc
63. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2017), "Slovenia" in International Migration Outlook 2017, pp. 230-231,
http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2017-38-en.
64. Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE), Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) (2014), Hate Crime Data-Collection and Monitoring Mechanisms - A Practical Guide.

65. OSCE-ODIHR (2017), Hate Crime Reporting: Slovenia, <http://hatecrime.osce.org/slovenia?year=2016>.
66. OSCE-ODIHR (2018), Republic of Slovenia. Early Parliamentary Elections, 3 June 2018 ODIHR Election Assessment Mission Final Report, <https://www.osce.org/odihr/elections/slovenia/394106?download=true>.
67. Republic of Slovenia, Ministry of the Interior (2017), Report on the Working Field of Migration, International Protection and Integration for 2016.
68. Republic of Slovenia, Ministry of the Interior (2016), Report on the Working Field of Migration, International Protection and Integration for 2015.
69. Republic of Slovenia, Ministry of Interior, Statiska, Statistični podatki o tujcih v Sloveniji, Statistics, Statistical data on foreigners in Slovenia http://www.mnz.gov.si/mnz_za_vas/tujci_v_sloveniji/statistika/.
70. Republic of Slovenia, Ministry of Labour, Family and Social Affairs (2011, July 19), News, Ministry response regarding the decision to adopt a biological child of a same-sex partner: http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1966/6725/.
71. Republic of Slovenia, Office for National Minorities, Minorities & Statistical and Basic Data on Roma Community: <http://www.un.gov.si/en/minorities/>; http://www.un.gov.si/en/minorities/roma_community/statistical_and_basic_data/.
72. Republic of Slovenia, Office for National Minorities (2017), Zakon o Romski Skupnosti v Republiki Sloveniji, Case-law on the Roma community in the Republic of Slovenia, http://www.un.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/zakon_o_romski_skupnosti_v_republiki_sloveniji/.
73. Republic of Slovenia, Statistical Office, Migration change of population, http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05I2006E&ti=&path=../Database/Demographics/05_population/25_Migration_Change/10_05I20_Migration_Change/&lang=1
74. Republic of Slovenia, Statistical Office, Population by ethnic affiliation, Slovenia, Census 1953, 1961, 1971, 1981, 1991 and 2002, https://www.stat.si/popis2002/en/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=7.
75. RTVSLO.SI (2010, December 18), Vsak osmi prebivalec Slovenije priseljenc, *Every eight person in Slovenia is an immigrant*, <http://www.rtv slo.si/slovenija/vsak-osmi-prebivalec-slovenije-priseljenec/246585>.
76. RTVSLO.SI (2015, February 16), Večina podpira istospolne poroke, do posvojitve je zadržana, *The majority supports same-sex marriage, if adoption rights are withheld*, <http://www.rtv slo.si/slovenija/vecina-podpira-istospolne-poroke-do-posvojitve-je-zadrzana/358447>.
77. United Nations (UN), Human Rights Committee (2016), Concluding observations on the third periodic report of Slovenia, CCPR/C/SVN/CO/3.
78. UN, Special Rapporteur on minority issues Fernand de Varennes (2018, April 13), Statement on the conclusion of his official visit to Slovenia, 5-13 April 2018, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22935&LangID=E>
79. United States Department of State (2017a), International Religious Freedom Report for 2016.
80. United States Department of State (2017b), Country Reports on Human Rights Practices for 2016.
81. Valfort, M. (2017), "LGBTI in OECD Countries: A Review", OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 198, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/d5d49711-en>.
82. Zalta, A. (2017): Islamophobia in Slovenia: National Report 2016, in: Bayraklı, E. & Hafez, F., European Islamophobia Report 2016, Istanbul, SETA, 2017.

